

**KONINKLIJKE
VERENIGING
TER BEOEFENING
VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP**

OPGERICHT 6 MEI 1865

Ereleden

Z.K.H. de Prins der Nederlanden
Z.E. Luitenant-Generaal b.d.
M. R. H. Calmeyer
Z.E. Luitenant-Generaal b.d.
D. A. van Hilten
Generaal-Majoor b.d. J. J. de Wolf
Generaal-Majoor b.d.
E. R. d'Engelbronner

Bestuur

H. J. van Veen, Luitenant-Generaal
b.d., Voorzitter
J. M. J. Kort, Commodore KLu
C. E. baron van Asbeck
F. H. Heckman, Schout bij Nacht
W. Walthuis, Brigade-Generaal
der Infanterie, Redacteur, p.a. Hogere
Krijgsschool, Frederikkazerne, van
Alkemadelaan 774, 's-Gravenhage
M. J. Wolters, Luitenant-Kolonel
der Mariniers
P. Smit, Luitenant-Kolonel KLu
Mr. J. H. P. V. Haitsma Muller,
Res. Kolonel tit. der Artillerie b.d.
1e secretaris
J. Albarda, Luitenant-Kolonel der
Artillerie b.d., 2e secretaris
Laan van Clingendael 121, 's-Gravenhage
L. B. M. Elfrink, Majoor KLu, Penningmeester,
Jacob Lemairelaan 17, Gouda, girorekening 7 88 28

MARS IN CATHEDRA

**15 OKT
1 9 7 4**

23

IN DIT NUMMER

- Mededelingen van het bestuur -
Bijeenkomst te Den Haag, vrij-
dag 21 juni 1974 1066
- Normandië 1944 en Gallipoli
1915, door J. R. Evenhuis, jour-
nalist, Rome 1067
- Spelen tactische nucleaire wa-
pens nog een rol in de NAVO-
afschrikking? door J. H. F. Kor-
ving 1072
- Het Speciale Diensbataljon van
de Suid-Afrikaanse Weermag,
door W. Walthuis, brigade-gene-
raal der infanterie 1081

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Bijeenkomst te Den Haag

vrijdag 21 juni 1974

Op vrijdag 21 juni had de Vereniging een bijeenkomst belegd in het gebouw van de Luchtmachtstaf te 's-Gravenhage, alwaar een team officieren uit de staf van Northern Army Group een lezing verzorgde over de oktoberoorlog in het Midden-Oosten, de zg. Jom-Kippoeroorlog.

In tegenstelling tot de gebruikelijke gang van zaken kon ditmaal de toegang tot de voordracht niet zonder meer aan alle leden worden mogelijk gemaakt, en een aantal leden werd daarom tevoren verwittigd dat hun komst weinig zin zou hebben. Te elfder ure was namelijk gebleken dat de tekst van de lezing een aantal geclassificeerde gegevens bevatte, sommige met een hoge graad van geheimhouding, en dat derhalve slechts leden in het bezit van een „clearance” de voordracht zouden kunnen bijwonen.

Dank zij een voortreffelijke samenwerking tussen de aanwezige bestuursleden en de veiligheidsafdelingen van de drie krijgsmachtdelen behoefde aan niemand der opgekomen leden de toegang te worden geweigerd.

Uiteraard moet — aangezien het orgaan van de Vereniging een zg. „open bron” is — publikatie van de voordracht achterwege blijven. Daardoor blijven zij die de bijeenkomst niet konden bijwonen, helaas verstoken van een zeer interessante, uitstekend opgebouwde beschouwing over de vele lessen die uit dit recente krijgsgeschiedenis te trekken zijn. De redactie stelt daarom pogingen in het werk, voor een van de komende nummers van Mars in Cathedra alsnog een bewerking van deze lezing te verwerven waarin de geclassificeerde gegevens niet voorkomen.

Bestuursmutatie

Behoudens goedkeuring van de ledenvergadering zal met ingang van 1 oktober 1974 als 2e secretaris optreden luitenant-kolonel der militaire administratie b.d. C. 't Hart, Nassaulaan 6, Zoetermeer, zulks ter voorziening in de vakature die is ontstaan door het aftreden van luitenant-kolonel der artillerie b.d. J. Albarda, wiens voortreffelijke diensten aan de Vereniging gedurende een periode van zes jaren het bestuur met grote dank en waardering wil vermelden. Met ingang van bovengenoemde datum wordt tevens de functie van penningmeester gekoppeld aan die van 2e secretaris. Mitsdien zal de heer 't Hart in den vervolge worden aangeduid als secretaris-penningmeester.

Volledigheidshalve wordt de aandacht erop gevestigd dat het gironummer onveranderd blijft: 7 88 28 t.n.v. de Penningmeester van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, te Zoetermeer.

MEDEDELING

Sedert 1 januari 1972 ontvangen de leden maandelijks de Militaire Spectator. Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht het secretariaat in voorkomend geval ter zake in te lichten.

Normandië 1944 en Gallipoli 1915

J. R. Evenhuis

journalist, Rome

„Overlord” was de best georganiseerde operatie van de Tweede Wereldoorlog. Noch de Duitsers noch de Russen kunnen op een wapenfeit bogen waarbij zoveel factoren in het oog dienden te worden gevat, waarvan de voorbereiding zo gecompliceerd was en het risico zo groot en dat zo'n doorslaggevend succes werd als deze meest-omvattende onderneming van de westelijke Geallieerden.

De operatie, eenmaal besloten, werd meer dan eens uitgesteld, op het laatst om meteorologische redenen ook nog van 5 juni 1944 tot de 6e. De goede afloop is in de terugblik geen probleem meer want zodra iets slaagt is de neiging sterk om te verklaren dat het niet kón mislukken, in overeenstemming met het „nothing succeeds like success”. Maar dit neemt niet weg dat „Overlord”, ondanks de superlatieven van de voorbereiding, ook ver onder de maat van de gestelde doelen had kunnen blijven, ja jammerlijk had kunnen mislukken.

In een gedenkartikel in *The Spectator* heeft Alastair Buchan dertig jaar na D-Day opgemerkt dat:

... the casting of a body of human beings larger than the inhabitants of a major industrial city like Sheffield or Pittsburgh, and as interdependent upon each other as urban dwellers are, across a turbulent sea and against a heavily fortified coastline was so complex that the wonder is not that it was delayed from 1942 to 1943 to 1944 but that it could have been accomplished even then. Two million men of

De auteur was tot 1964 correspondent van Der Spiegel, Hamburg, voor Italië en het Midden-Oosten. Hij werkt thans te Rome als free-lancepublicist voor Nederlandse, Amerikaanse en Duitse bladen.

several nationalities, nearly 7,000 ships and 11,000 aircraft to be assembled, organised, embarked, serviced or fed, all this without blazoning to the Germans where or when the assault would take place; all this in the days before computers or fully dependable telecommunications.

Het succes stond dus geenszins bij voorbaat vast. Evenmin kon men van tevoren zeggen hoevelen van de landingstroepen de operatie zouden overleven of niet. Zoals het nu ging, sneuvelden 9.000 uit een totaal van 130.000. Het hadden er ook veel meer kunnen zijn.

Hoe het ook zij, juist het succes heeft bewerkstelligd dat D-Day heden minder interesse wekt dan een mislukte geallieerde amfibische operatie in de Eerste Wereldoorlog: Gallipoli 1915. Ja, men kan misschien zeggen dat geen wapenfeit uit de beide wereldoorlogen nu nog zoveel wordt besproken als deze landingscampagne, die was bedoeld om een vijandelijke hoofdstad, Constantinopel, in een minimum van tijd te bezetten maar die helaas in de uitwerking een compleet fiasco werd.

Interessanter dan D-Day

Voor de wapenfeiten van de Eerste Wereldoorlog bestaat tegenwoordig niet meer zoveel (publieke) belangstelling. Een opmerkelijke uitzondering daarop vormt de Gallipoli-campagne van 1915. Het militaire dilettantisme waarmee zij gepaard is gegaan, en de nutteloze verliezen die zij heeft veroorzaakt, houden de geesten kennelijk sterker bezig dan de hele invasie in Frankrijk 1944, die het voordeel had vrij snel een volledig succes te worden, maar het nadeel niet zo fel omstreden te zijn.

Een van de beste kenners van de campagne, Robert Rhodes James, heeft dan ook kunnen schrij-

ven dat „vandaag, meer dan vijftig jaar later, de controversen over Gallipoli nog zwavelachtig rommelen”, iets wat men van D-Day en zijn verdere verloop niet kan zeggen sinds al jaren geleden een einde is gekomen aan de polemieken over de rollen van resp. Eisenhower en Montgomery daarbij. De kwestie is dat Gallipoli, ondanks de mislukking, altijd veel meer tot de verbeelding heeft gesproken. Er deden zich toen feiten voor die men niet voor mogelijk zou hebben gehouden, en vervolgens heeft ook de omstandigheid dat een man als Churchill, de grote promotor van deze onderneming, hier tot over zijn oren in de „schuld” aan de affaire stak, deze mislukking des te boeiender gemaakt.

Het resultaat in de militaire geschiedschrijving is in elk geval geweest dat over geen enkel geallieerd succes in de Eerste Wereldoorlog zo lyrisch is gedaan als juist over deze landingsdebatte. Zo kon bijvoorbeeld Sir Cyrill Falls, de officiële Britse historicus, tussen de beide wereldoorlogen schrijven:

The drama of the Gallipoli campaign by reason of the beauty of its setting, the grandeur of its theme, and the unhappiness of its ending, will always rank amongst the world's classic tragedies.

Zulke woorden zou men nu niet graag meer onderschrijven; maar er blijft met Gallipoli iets vreemds aan de hand dat ook nu de mensen nog niet loslaat.

Gallipoli has an irresistible allure, it commands the imagination and grips the emotions. More poignant books have been written about it than on the Marne, Gettysburg, or Waterloo . . .

aldus in 1969 ook weer generaal S. L. A. Marshall in zijn bijdrage over Gallipoli aan Cyrill Falls' *Great military battles* (Weidenfeld and Nicholson, Londen (1964)).

Er is slechts één rationele verklaring voor het geval te geven, dat verder in de verbeelding bijna een beetje de plaats van een Trojaanse oorlog van de 20e eeuw is gaan innemen. Deze bestaat daarin dat Gallipoli, wat amfibische operaties betreft, alles toonde wat men níét moest doen om van zo'n onderneming een succes te maken. De herinnering aan Gallipoli speelde een grote negatieve rol bij de voorbereiding van D-Day en nooit heeft een militaire campagne meer profijt getrok-

ken uit de fouten van een daarmee vergelijkbare, dan de landingsoperatie van 1944 uit die van 1915.

Juist voor iemand als Churchill, wiens politieke carrière zeer zwaar heeft geleden onder „zijn” mislukte Gallipoli-avontuur, was het in 1944 niet mogelijk 1915 te vergeten. Daardoor kon de les niet worden verwaarloosd: D-Day werd georganiseerd zoals dat nu gebeurde, omdat Gallipoli er geweest was. De militaire dwaasheid van eens, nu ter harte genomen, maakte de invasie in Frankrijk des te meer „foolproof”.

Er bestaat een verhaal, dat waar schijnt te zijn en volgens hetwelk de organisatie van D-Day slechts éénmaal uit de hand dreigde te lopen: op zekere dag viel in Londen een papier uit een raam dat, als het in verkeerde handen zou zijn gekomen, voor het succes van de onderneming hoogst gevaarlijke gevolgen zou hebben gehad. Gelukkig leverde een niets vermoedende voorbijganger het weer in bij de autoriteiten.

Overrijd tweede front

Het diletantisme en de nonchalance van de Gallipoliplanners leed niet onder zulke problemen. Er gebeurde nagenoeg niets van wat niet werd geïmproviseerd; tot de landing werd, om zo te zeggen, van de ene dag op de andere besloten, nadat een poging om met de vloot de Dardanellen te forceren en Turkije (dat Rusland toen in de Kaukasus militaire zorgen baarde) met één slag uit de oorlog uit te schakelen, in begin 1915 op niets was uitgelopen.

Op 12 maart 1915 kreeg de Britse generaal Sir Ian Hamilton in Londen te horen dat hem het bevel was opgedragen over 70.000 man, die in het oostelijke deel van de Middellandse zee werden samengetrokken voor een landing op het schiereiland Gallipoli, bezijden de Dardanellen. Zij moesten vervolgens naar Constantinopel oprukken.

Het was, in de termen van de Tweede Wereldoorlog, een typisch voorbeeld van een veel te overhaast geopend „tweede front”. Hoe kwam het daartoe?

Tegemoetkoming voor Russische bondgenoot

De bondgenootschappelijke goede wil van het

Westen ten aanzien van Rusland is dikwijls in twijfel getrokken. Maar waarover men zich, zowel in de Tweede als in de Eerste Wereldoorlog, eerder had mogen verbazen is hoever die soms wel ging.

In de Eerste Wereldoorlog stond Turkije, door een combinatie van onverwachte factoren, aan de Duitse kant. Het resultaat was, dat reeds in februari/maart 1915 door de Russische minister van buitenlandse zaken aan de Britse en Franse ambassadeurs in Petrograd een aide-mémoire werd overhandigd waarin de volgende verlangens waren vervat. De kwestie van Constantinopel en de Dardanellen moest definitief worden opgelost volgens de „eerbiedwaardige aspiraties van Rusland”. Elke oplossing zou „ontoereikend en précair” zijn als de stad Constantinopel van nu af niet „in het Russische rijk geïncorporeerd” zou worden. Dezelfde „strategische noodzaak”, aldus de aide-mémoire, vereiste dat de Europese kust van Turkije tot aan Zuid-Thracië, en de Aziatische kust van Turkije tot aan een „te bepalen punt”, in het Russische rijk zouden worden geïncorporeerd.

Engeland en Frankrijk maakten geen bezwaren, afgezien van een paar wensen voor hun handel. Zij lieten in 1915 zonder meer een politiek vallen die speciaal Engeland meer dan een eeuw lang tot de meest consequente verdediger van Turkije tegen de Russische aanspraken op zijn grondgebied had gemaakt.

Deze keer was het nu eens níét de door de Russen zo vaak geciteerde „slechte wil der westelijken” die Rusland verhinderde zijn grote doel, Constantinopel, te bereiken. Integendeel, de goede wil was zó groot dat er na de Eerste Wereldoorlog van een onafhankelijke Turkse staat geen sprake meer zou zijn geweest indien het zou zijn gebleven bij de constellatie, die in 1915 bestond. Het was echter uitgerekend de Bolsjewistische revolutie, die het Westen een nieuwe uitbreiding van de Russische macht in dat gebied bespaarde. F. A. Váli heeft in dit verband in zijn boek *The Turkish straits and NATO* (Hoover Institution Press, Stanford (1972)) over deze overeenkomst uiteengezet:

... had the Entente Powers victoriously concluded World War I with Russia alongside, the above

agreement would have sounded the death knell for the Ottoman Empire and for an independent Turkish nation. However, the vagaries of history are unpredictable; the Entente Powers won the war, but without Russia. Following the Bolshevik take-over in November 1917, Russia withdrew from the war, an event which made the above agreements a dead letter. They were even vehemently denounced as imperialistic by the Soviet government and made public, causing no little embarrassment to the governments of London and Paris.

Turkije bleef bestaan, Constantinopel en de Dardanellen bleven Turks en het nieuwe Kemalistische Turkije reageerde eigenlijk zeer natuurlijk, toen het om te beginnen zeer nauwe aansluiting zocht bij de Sovjet-Unie die toen de indruk maakte zich van de oude tsaristische politiek en haar „eerbiedwaardige aspiraties” ten aanzien van Constantinopel te distantiëren.

De Turkse ervaringen met de Westelijken waren daarentegen zeer teleurstellend geweest, gezien het gemak waarmee deze, zodra de strategische wind ook maar even keerde, hun aloude politiek — gericht op de instandhouding van een Turkse staat met de soevereiniteit over de Dardanellen — hadden omgebogen tot een nieuwe politiek waarbij in feite deze staat werd opgeofferd aan de Russische verlangens.

Dat deze episode zonder al te kwalijke gevolgen bleef, was toen zeker meer geluk dan wijsheid. Ten aanzien van Turkije lagen de kaarten van de strategie spoedig weer zoals zij blijkbaar behoren te liggen, en zoals zij thans gelukkig ook nog liggen.

De grootste afwijking van die lijn was echter wel toen de westelijke Geallieerden in 1915 niet alleen Constantinopel diplomatiek aan de Russen wegschonken, maar bovendien in Gallipoli overhaast op eigen initiatief een tweede front openden met het oogmerk door westelijke troepen de strijd te doen voeren die Constantinopel in het bezit van de Russen zou stellen.

Ook dit — in feite toch een hoogst altruïstische daad — werd door de machthebbers in Petrograd evenwel weer verkeerd opgevat; zij geloofden niet in dit altruïsme en maakten daarmee een ontzettende fout. Het merkwaardige was namelijk dat Churchill, de drijvende kracht achter de Gallipoli-onderneming, het wel degelijk volkomen zo meende.

Op die manier ontstond de paradox dat de Russen dit, slechts voor hun bestwil geopende, tweede front nauwelijks verwelkomden, ja zelfs uitgesproken wantrouwd. Vandaar dat zij de landing in Gallipoli eenvoudig lieten gebeuren zonder er ook maar enige eigen bijdrage voor te leveren. Op het hoogtepunt van de landingsoperaties bleef de Zwarte-Zeevloot, die aan de andere kant van de Bosporus dreigend Constantinopel had kunnen naderen, rustig in de havens liggen.

B. H. Liddell Hart heeft er in zijn *History of the First World War* (Cassell, Londen (1970)) een kenmerkende uitdrukking voor gevonden:

Russia would not help even in helping to clean her own windpipe. She preferred to choke rather than disgorge a morsel of her ambition.

Die ambitie was uiteraard dat er aan de „bevrijding” van Constantinopel nooit anderen dan alleen maar Russen te pas mochten komen. In 1915, na de landing op Gallipoli, waren die anderen er wel; en dus ging de bijdrage van de Russen niet door. Erg veel zou dat aan de zaak echter niet hebben veranderd, want deze operatie was nu eenmaal volkomen dilettantistisch opgezet en kón eenvoudig niet gelukken.

De bevelhebber over de landing, Hamilton, een zeer bijgelovig man, bracht dit overigens reeds tot uitdrukking toen hij ternauwernood Londen had verlaten, een dag na zijn benoeming. „Ik kuste mijn vrouw door haar voile heen”, deelde hij in de trein verschrikt aan zijn stafleden mee. „Deze show (!) kan alleen maar ongelukkig aflopen.” Hij wist ook niets van wat hem te wachten stond. Hij was niet op de hoogte van de troepen die hij moest commanderen, volkomen onkundig van het oorlogsterrein en tevens nog ontbloot van elke informatie over de organisatie en het karakter van het Turkse leger.

Die ene dag tussen zijn benoeming op 12 maart en zijn vertrek uit Londen had hij besteed als een toerist die zich van wat materiaal over een te bezoeken land wenste te voorzien. Het resultaat van zijn navorsingen bestond uit een handboek over het Turkse leger uit het jaar 1912, dus drie jaar te oud; voorts een foutieve kaart van de landingsplaatsen; en ten slotte Baedekers van Constantinopel die hem bij benadering een summier idee gaven over zijn voornaamste militaire doel.

Op 25 april hadden de eerste landingen al plaats. Er was nog een zeker verrassingselement bij zodat de landingstroepen desgewenst meteen verder hadden kunnen doorstoten. Daarvoor bestonden evenwel nog geen plannen en zo werd deze gelegenheid verzuimd totdat de Turken gewaarschuwd waren, die daarna zo goed partij gaven dat geen enkele gelande legereenheid ooit ook maar een klein gedeelte van de weg naar Constantinopel heeft kunnen afleggen. De troepen bleven feitelijk waar zij waren begonnen, nl. aan de kust.

Mislukte operatie, geslaagde terugtocht

Eind 1915 werd de onderneming weer afgelast. Tóén werd om zo te zeggen het grootste militaire succes geboekt, want de knap opgezette ontruiming verraste de Turken werkelijk totaal. Kemal, de latere leider van Turkije, in Gallipoli als kolonel de ziel van de Turkse verdediging, zou het tot het einde van zijn leven betreuren dat de Geallieerden eensklaps uit Gallipoli verdwenen waren. Zij hadden hem daarmee de kans ontnomen hun bij de herinscheping de waarschijnlijk allerswaarste verliezen van de voor hen toch al zo kostbare campagne te berokkenen. De gecompliceerde consideraties van Hitler, die in 1940 de Britten min of meer ongehinderd van Duinkerken uit in zee liet steken kwamen in deze verbeterde vechter allerminst op.

Gallipoli was een onbegrijpelijke zaak, een soort „charge of the light brigade”, toegepast door een over zee aangevoerd landingsleger.

De Gallipoli-veldtocht, hoewel reeds tot de 20e eeuw behorend, vertoonde in planning en uitvoering stellig meer gelijkenis met de miserabele Krim-oorlog van 1853-'56 dan met de goed georganiseerde latere landing in Normandië. Hij had met de Krim-landing ook gemeen, dat niet één soldaat eigenlijk begreep waarom het ging; „the reason why” ontging hem in 1915 nog evenzeer als zestig jaar eerder; in 1944 was dat zeker niet langer het geval, want geen der invasiedeelneemers kon toen het gevoel hebben dat er „maar iets geprobeerd” werd. Een deelnemer aan Gallipoli daarentegen kon later met het volste recht schrijven dat hij verwickeld was geweest in een grote Argonautentocht zonder een Jason:

All the defects of the old Army system (in particular, promotion by seniority) sailed with us through the night. We were under the command of men not only too old for the job. Sick men, in fact. Still more serious: they had no heart for the undertaking, and were more than halfconvinced that it could not succeed before any one of us set foot ashore. They carried defeat with them as a mosquito carries malaria . . . Mercifully, we did'nt know. We didn't know where we were going, nor what we were supposed to do when we got there. Nor did they, as it turned out . . .

schrijft John Hargrave in *The Suvla Bay landing* (MacDonald, Londen (1964)).

☆

Gallipoli houdt de geesten dus nog steeds bezig, al zou het nu eigenlijk kunnen worden weggestreept tegen Normandië, waar bijna alles lukte wat in die eerste operatie mislukte. Maar het zou niet de eerste keer zijn dat de belangstelling van de mensen meer blijft uitgaan naar een tragische mislukking dan naar een briljant succes. Home-

rus, die de Trojaanse oorlog, die andere strijd om de Dardanellen, levend hield, interesseerde zich ook al meer voor het lot van de verslagen Trojanen dan voor dat van de Griekse overwinnaars!

Een D-Day die zou zijn mislukt, wat zouden de mensen daarover wel niet allemaal hebben gezegd? Alastair Buchan heeft in zijn aan het begin geciteerde artikel slechts even een „scenario” aangestipt van wat het had kunnen zijn:

Hitler might not have survived but substantially the whole of Europe, and not just the eastern half of it would have been liberated by the Russians, perhaps with some British diversionary assistance in the later stages. Because it would have cost even greater Russian casualties than she did incur, the Soviet Union would have insisted on a very close control of the politics of the whole of Europe which the Anglo-Saxons would have had neither the unity nor the power base to contest.

Gelukkig maar, dat deze operatie zo'n volledig succes opleverde: nakaarten over een mislukte D-Day zou niet veel aantrekkelijks hebben gehad!

Spelen tactische nucleaire wapens nog een rol in de NAVO-afschrikking?

J. H. F. Korving

In de Nuclear Planning Group van de NAVO is, volgens senator G. Nelson, in 1969 het volgende gesteld:

In antwoord op een conventionele aanval, die niet met gewone strijdkrachten kan worden tegengehouden, zou de NAVO tactische nucleaire wapens kunnen inzetten. Dit zou echter zo gebeuren, dat de mogelijkheid van automatische escalatie minimaal zou zijn. De vijand zou op de hoogte worden gesteld van de bedoeling gematigd op te treden. Het communicatie- en commandosysteem zou met voorbedachten rade worden gespaard, om het de vijandelijke bevelhebbers mogelijk te maken hun strijdkrachten onder controle te houden. [1]

President Nixon deed begin 1971 de uitspraak:

... having a full range of options does not mean we will necessarily limit our response to the level or intensity chosen by an enemy. [2]

Beide uitspraken zijn een bevestiging van de huidige NAVO-strategie van de „flexible response”. Deze houdt in, dat men poogt een crisis te beheersen door volledige keuze te houden van juist dat middel dat in een gegeven situatie precies voldoende is. Men behoudt zich echter het recht voor op elk moment tactische nucleaire wapens in te zetten en zo één of meer treden van de escalatieladder over te slaan, als dat nodig zou blijken.

De laatste tijd is er een discussie gaande om tac-

tische nucleaire wapens (TNW's) van de NAVO te vervangen, omdat ze een dusdanige kt-waarde en bereik hebben, dat ze in feite onder de „theatre weapons” vallen, wapens die bestemd zijn om in een bepaald operatietoneel te worden gebruikt en die derhalve bijna strategisch zijn te noemen. (West-Europa is voor het Amerikaanse leger ETO, European Theatre of Operations). Bovendien geven deze TNW's de NAVO merkwaardigerwijs een agressief karakter, althans naar de mening van het Warschau-Pact. Door Dennis M. Gormley, Chief of the Foreign Intelligence Office van het US Army Material Command, werd een pleidooi gehouden om deze, o.a. naar zijn mening in feite onbruikbare, wapens te vervangen door TNW's in de ware zin van het woord, kleine zg. sub-kilotonwapens voor direct gebruik op het slagveld, de zg. mini-nukes [2].

Om de merites van dit voorstel te kunnen beoordelen verdient het aanbeveling eerst de volgende vier vragen te beantwoorden.

– Hoe is West-Europa in de huidige situatie gekomen?

– Hoe is de huidige situatie?

– Tot welke consequenties leidt de huidige situatie?

– Zijn TNW's bruikbaar voor de NAVO?

Zowel militair als politiek zal het bovenstaande worden gezien, omdat het van het grootste belang is de zaken duidelijk op een rij te zetten en het militaire gebruik van TNW's te zien in het kader van de verdedigingsopdracht die voor de strijdkrachten voortvloeit uit de politieke doelstellingen van de NAVO.

Hoe is West-Europa in de huidige situatie gekomen?

In de eerste tijd na juli 1945 realiseerde nog nie-

J. H. F. Korving studeerde na zijn gymnasiumopleiding een jaar culturele antropologie, verbleef voor studie een jaar in Israël en vervulde zijn dienstplicht als NBC-officier. Hij behaalde zijn kandidaatsexamen Nederlands recht in 1973 te Utrecht en is nu bezig met de doctoraalstudie Polemologie en Volkenrecht aan de RU te Groningen.

mand zich scherp welke vérstreckende consequenties de eerste inzet van de A-bom zou hebben. Na de snelle demobilisatie van de westelijke geallieerden was de regering-Truman van oordeel, dat de vrij grote Sovjettroepensterkte in voorkomend geval als geneutraliseerd kon worden beschouwd dank zij de kernwapenmonopoliepositie van de VS. Zij onderkende terdege dat West-Europa voor de Verenigde Staten van vitaal belang was op economisch en monetair terrein. Het aanvankelijke kernwapenmonopolie bleek echter reeds in 1949 een illusie, toen ook de SU het A-wapen bleek te bezitten, en daarna in 1953 het H-wapen. Het werd snel duidelijk dat kernwapens niet op elke dreiging een passend antwoord konden zijn.

De feitelijke overrompeling van Tsjecho-Slowakije onder pressie van het Rode Leger bracht de West-europese landen snel tot samenwerking in de West-europese Unie en de Noordatlantische Verdragsorganisatie. De nodige offers voor de verdediging konden ten gevolge van de economische zwakte echter niet worden gebracht; ook politieke onwil speelde mee. Toen het door de Noordatlantische Raad nodig geoordeelde totaal van 96 divisies, paraat en mobilisabel, bleek niet te kunnen worden gerealiseerd, ontwikkelde Foster Dulles, toen minister van buitenlandse zaken van de VS, de strategie van de „massive retaliation”, waarbij elke inbreuk op NAVO-territoir zou worden vergolden met een kernwapeninzet door middel van het Strategic Air Command. Amerikaanse strijdkrachten waren in Europa gestationeerd als garantie en bewijs voor de Amerikaanse NAVO-verplichting en om de ontoereikende Westeuropese conventionele capaciteit aan te vullen, die als schild diende om de eerste stoot op te vangen en het zwaard, (het SAC) gelegenheid te geven in actie te komen. Het schild behoefde niet bijzonder groot te zijn; sommigen achtten zelfs een „trip-wire” functie voldoende. Na de uitwisseling van kernwapens over en weer — want ook de Sovjet-Unie zou zich niet onbetuigd laten — zouden de Warschau-Pact-strijdkrachten worden teruggedreven met behulp van tactische kernwapens.

Aangezien de capaciteit voor de „massive retaliation” het Westen permanent en onder alle omstandigheden ter beschikking stond, was verzekerd dat de tegenpartij zich niet aan een militair avontuur zou wagen. Het destructieve vermogen van de

kernwapens werkte oorlogsvoorkomend; dat was het zg. afschrikkingseffect (deterrent).

Men had destijds vrij optimistische denkbeelden omtrent het nucleaire slagveld; een kernwapen, zeker een tactisch, was immers een wat zwaarder wapen dan men gewend was, maar zeker wel bruikbaar. Een verdienstelijke illustratie van deze opvattingen is te vinden in „Atomic weapons in land combat”, van *Reinhard en Kintner* [3]. Deze opvattingen hebben trouwens een lang leven geleid, want totdat de regering-Johnson daaraan in 1968 een einde maakte, heeft men de voorraden TNW's eigenlijk zonder erover na te denken steeds weer aangevuld [4].

Men begon in de jaren '50 in de VS te beseffen — onder meer doordat ook de Sovjet-Unie voortging met de opbouw van haar strategische macht — dat een onbegrensd vertrouwen in de „massive retaliation” niet op zijn plaats was en geen antwoord kon zijn op alle mogelijkheden. In 1957 ging het Pentagon over op een doctrine die beoogde, TNW's te doen gebruiken als „waarschuwing” voor de daarna te lanceren H-wapens. In dat zelfde jaar besloot de NAVO-raad tot een streefdoel van 30 divisies voor de Centraaleuropese sector, uitgerust met TNW's voor het gebruik in het gevecht. De TNW's dienden bij een inbreuk op NAVO-gebied onmiddellijk te worden ingezet.

Er werd gedacht aan *drie mogelijkheden* van gebruik:

1. *Als waarschuwing.* Aangenomen werd dat zo'n „schot voor de boeg” als zodanig zou worden onderkend en geen aanleiding zou geven tot een „overreactie” van de andere zijde. Het schot kon worden gericht op hetzij een doel op het slagveld, hetzij een doel in de diepte van het vijandelijke territorium. (De NPG schijnt het laatste voor te staan.)
2. *Als vuursteun voor de tactische commandant* in de vorm van kleine wapens, uitsluitend op het gevechtveld in te zetten, analoog aan de conventionele vuur- en luchtsteun.
3. *Als middel in de hand van de opperbevelhebber van het operatietoneel* (in Europa SACEUR).

Het vermogen van deze wapens kan tot Mt-waarde oplopen, en de inzet is dan eerder strategisch dan tactisch te noemen. Het bezwaar van de tweede mogelijkheid is de lage atoomdrempel en het grote

escalatiegevaar, van de derde mogelijkheid de zeer grote, niet van strategisch gebruik te onderscheiden schade [5].

Tegen het einde van de jaren '50 groeide de twijfel aan zin en nut van het onmiddellijk inzetten van TNW's. Generaal Norstad, toen SACEUR stelde voor — omdat men de gevolgen van directe inzet nog niet geheel doorzag en omdat het vrijgeven van de TNW's door de politieke consultaties toch ten minste 48 uur zou duren — een pauze in te voeren om daarin tot onderhandelingen te kunnen komen. Deze pauzetheorie vond weinig aanhangers; de concrete werkwijze was dan ook niet aan te geven: als ze na 48 uur niet worden gebruikt, gebeurt dat dan wél na 96 uur? Is dat nog geloofwaardig voor het Warschau-Pact? enz. Het zwakke punt was dat de pauzetheorie niets oploste; als TNW's zouden worden gebruikt, zou dat waarschijnlijk leiden tot een bevestiging in de status-quo, maar niet tot een terugkeer naar de status-quo-ante.

Tot het begin van de jaren '60 gold de afschrikkingsidee, dat bij elke inbreuk van de kant van het Warschau-Pact onmiddellijk de nucleaire escalatieladder moest worden bestegen. West-Europa had zijn voortbestaan gekoppeld aan dat van de VS en de SU, die om begrijpelijke redenen met elkaar geen groot conflict wensten. Tijdens de regering-Kennedy werd er in regerings- en Pentagonkringen steeds openlijker over gesproken, dat men deze koppeling wat onbehaaglijk begon te vinden, althans dat men de atoomdrempel aanzienlijk zou willen verhogen. Ook begon uit analyses het beeld te verschijnen dat de dreiging van het Warschau-Pact minder groot was dan eerder werd aangenomen, dat er in Centraal-Europa een heel wat redelijker conventioneel evenwicht was dan in de jaren '50 werd gedacht en dat een snelle aanval naar de kusten van het Kanaal en de Atlantische Oceaan niet te verwachten viel omdat dan de vitale belangen van de VS zouden worden geschaad, met de bekende gevolgen.

Daardoor rijpte het inzicht, dat Dulles' theorie toentertijd misschien een acute crisis mocht hebben voorkomen, maar dat het toch minder raadzaam was een vlieg dood te slaan met een moker als die vlieg op iemands hoofd zit. Met andere woorden: was het wel reëel een allesverwoestende „nuclear exchange” te starten als de „trip-wire” slechts even

werd beroerd? Of als een zeer beperkte uitval werd gedaan? De kans bestond dat voor een wellicht geringe inbreuk de keuze zou moeten worden gedaan, óf een derde wereldoorlog te doen uitbreken, óf werkeloos te moeten toezien. Doordat ook de SU een strategische kernmacht had opgebouwd, dienden in feite de strategische wapens alleen ter afschrikking tegen hun mogelijke gebruik.

Het moest mogelijk zijn, op basis van de bekende *capabilities* (*intentions* zijn vaak „guesswork”; zij kunnen bovendien van de ene op de andere dag veranderen als de gelegenheid gunstig is) een soort getrapte activiteitenreeks te ontwerpen, waarin van lokale incidenten, beperkte conflicten, enz., kon worden verondersteld, dat die binnen de perken zouden zijn te houden. Daarin viel dus een mogelijkheid te onderkennen tot een meer beheerst bestijgen van de escalatieladder. Dat leidde in 1967 tot de aanvaarding van de doctrine van de „flexibility in response”, in de praktijk de *flexible response* genaamd.

De VS wensten een zo hoog mogelijke atoomdrempel. Dat vergde onder meer, dat West-Europa operationeel gedurende een langere periode in staat zou moeten zijn zich conventioneel te handhaven. Hoewel de opslag van materieel niet rechtstreeks te relateren valt aan gevechtduur, is er toch wel een zekere filosofie uit af te leiden: de VS wilden dat er voorraden voor 90 dagen zouden worden opgeslagen; Groot-Brittannië en West-Duitsland daarentegen vonden opslag voor 30 dagen al een verantwoord maximum. Een begrijpelijke gedachte, omdat ook een conventionele oorlog zeer aanzienlijke schade zal aanrichten; men denke aan het bombardement van Dresden, en aan Vietnam.

Hier doet zich een onmiskenbare belangentegenstelling voor tussen de Verenigde Staten en West-Europa. De VS wensten haar bestaan als natie nog wel te koppelen aan West-Europa, maar dan zal eerst heel duidelijk moeten blijken dat een eventuele inval van het Warschau-Pact een groot-scheepse conventionele aanval is, die door de defensie niet kan worden weerstaan. West-Europa wil echter de deterrent zo groot mogelijk hebben en de verdediging klein, omdat dat goedkoper is en het bovendien de deterrent geloofwaardiger zou maken. (In wezen komt dat neer op een vasthouden aan de „trip wire”-idee voor de conventionele strijdkrachten.) Toch is het duidelijk dat het be-

grip deterrent steeds sterker is gaan samenhangen met de werkelijke verdedigingsmogelijkheden.

Het overschakelen naar de flexible response leidde ook een periode in waarin tussen de VS en de SU besprekingen werden gevoerd over de wenselijkheid en mogelijkheid, de bewapeningswedloop af te remmen: ook het Warschau-Pact was in zijn strategisch denken gekomen tot gelijksoortige conclusies als de Verenigde Staten.

Hoe is de huidige situatie?

De VS en de SU begonnen zich tegen het einde der jaren '60 te realiseren, dat de bewapeningswedloop op het gebied van de strategische wapens economische verspilling betekende, aangezien zeer grote investeringen nog maar marginale meeropbrengsten te zien gaven. Het groeiende besef, dat er een zekere pariteit was ontstaan tussen hun strategische nucleaire strijdkrachten, bracht hen ertoe de *Strategic Arms Limitation Talks* te initiëren.

De motieven voor beide landen waren, behalve de puur militair-technische kosten-batenanalyse, uiteenlopend. In de VS begon men te protesteren tegen de voortdurende hoge defensie-uitgaven, die waren veroorzaakt door de oorlogen in Korea en Vietnam. Deze hadden het budget zeer hoog doen oplopen, en voordien had ook de Marshallhulp al veel geld gekost. Men wenste de inflatoire impuls van het defensiebudget te drukken, minder geld buiten het land te besteden en de vrijgekomen gelden via sociale programma's te gebruiken om de macro-economische bestedingsbodem te verhogen. De Sovjet-Unie van haar kant had rekening te houden met een samenleving waarin de zware-industrieperiode wel had gefunctioneerd voor de systeemopbouw, maar waar de roep hoorbaar werd om een reallocatie van bestedingsmiddelen, van defensie en zware industrie naar welzijn en consumptie. Beide landen wensten dus met elkaar te praten over vermindering van bewapeningsuitgaven.

Het sleutelwoord in de SALT is, uitgaande van de door beiden *erkende pariteit*, de „garanteed second strike capability”, d.w.z. het vermogen, na een plotselinge „first strike” toch nog in staat te zijn een vernietigende schade toe te brengen. (Als „assured destruction” geldt dat de VS schatten minimaal nog 25% van de SU te kunnen vernietigen; dat betreft dan alleen initiële schade, waarin

schade ten gevolge van vuurstormen, fall-out, enz. niet is ingecalculleerd [6]). Een rekensommetje brengt ons dan al gauw op minimaal 40%, als men Amerikaanse open-brongegevens aanhoudt [7]).

Op dit moment, na SALT I en het ABM (Anti ballistic Missile)-verdrag, is de situatie gebaseerd op de „Mutual and Assured Destruction” (MAD). Dat impliceert een *dynamisch evenwicht*; men hoede zich ervoor dat als stabiel te beschouwen: de volgende SALT-ronde zal aantonen of het laatste mogelijk is.

Op dit moment gaat de wedloop door, alleen niet op kwantitatief, maar op kwalitatief vlak. Het feit, dat de VS hun MIRV's in 1976 volledig operationeel willen hebben op vrijwel alle SLBM's en Minutemen, geeft de SU reden datzelfde na te streven. Minister Schlesinger heeft een nieuwe doelkeuze-doctrine bekendgemaakt, de zg. *Flexibility in options*. Uitgangspunt daarbij is dat de MAD, voortvloeiende uit de pariteit, de VS — als de SU een beperkte strategische aanval op militaire doelen der VS zou doen — geen andere optie laat dan te moeten antwoorden met „retaliation” op Russische civiele doelen. Hierover is nog onvoldoende bekend, de situatie van dit moment wordt nog door de MAD gedicteerd.

Door de MAD is ontegenzegglijk de belangen-teenstelling tussen West-Europa en de VS vergroot. De VS wensen elke vorm van nucleaire afschrikking te reserveren voor „the worst case” en dus een zeer hoge atoomdrempel; West-Europa daarentegen wil een maximale deterrent met een minimumverdediging, een lage atoomdrempel dus.

Tot welke consequenties leidt de huidige situatie?

Aangezien de Verenigde Staten de uiteindelijke beslissingsmacht hebben over de inzet van vrijwel alle westelijke kernwapens (de Franse en Britse kernwapens zullen hoogstwaarschijnlijk alleen worden gebruikt als deze beide landen het water tot de lippen staat; dan is de Duitse Bondsrepubliek al „onder water” en de VS zullen al „release” hebben gegeven) betekent dat, dat de VS alleen tot release zullen besluiten bij een overweldigende aanval van het Warschau-Pact, die de Westerse conventionele verdediging dreigt te doen ineensstorten. Het lijkt uiterst onwaarschijnlijk, dat de VS voor een snelle aanval op bijvoorbeeld Hamburg of de Noordkaap hun bestaan als natie op het

spel zullen zetten door TWN's vrij te geven, die immers een zeer groot escalatiegevaar inhouden. Het is voor beide zijden duidelijk dat West-Europa als geheel vitaal is voor de VS, zoals Admiraal Thomas Moorer, Chairman of the Joint Chiefs of Staff USA, op 28 maart 1973 nog weer eens voor de Senaat verklaarde [8.] Het is evenzeer duidelijk dat een snelle beperkte conventionele aanval dat vitale belang nooit geheel zal kunnen overweldigen, zodat onder de flexible response de NAVO in West-Europa erop moet zijn voorbereid dit soort operaties, ook wel het „nibbling off” genaamd, conventioneel te weerstaan.

De Amerikaanse kernwapengarantie heeft onder de MAD sterk aan geloofwaardigheid ingeboet. Vandaar misschien de nieuwe doelkeuzedoctrine van Schlesinger, die in de flexibility in options deze geloofwaardigheid poogt te herstellen, door bijvoorbeeld een Russische volley op West-Europa te beantwoorden met een countervolley op Oost-Europa. Deze ontwikkeling is echter voor West-Europa nog gevaarlijker dan de bijna ongeloofwaardige garantie onder de MAD. Hier sluipt immers het gevaar in, dat een strategische kernwapenuitwisseling tot West- en Oost-Europa beperkt blijft — omdat West-Europa nu wordt losgekoppeld van de Amerikaanse „paraplu” — waarna Europa van geen enkel belang meer zou zijn voor een van beide partijen: er valt dan niets meer te betwisten; Europa zou voor de eerste 50 jaar van nul en gener waarde meer zijn [9].

West-Europa heeft de keus tussen twee alternatieven: óf een eigen Europese kernmacht vormen óf onder de Amerikaanse paraplu blijven. De auteur is van mening dat, door de groeiende belangen tegenstellingen tussen de Verenigde Staten en West-Europa, een eigen kernmacht de voorkeur verdient. Dat vereist echter een politiek volledig geïntegreerd West-Europa met een centrale regering, zoals in de VS en de SU. Dit zal helaas in de eerstkomende decaden nog wel een wens blijven. Bijgevolg zullen wij voorlopig onder de Amerikaanse paraplu moeten blijven. Dat impliceert dat West-Europa van een soevereine Amerikaanse beslissing afhankelijk is.

Onder de MAD is de consequentie van de feitelijke situatie dat er — ten gevolge van de alleszins begrijpelijke afkeer van de VS de atoamladder te bestijgen — *geen grotere deterrence is dan er aan feitelijke verdediging aanwezig is*, behalve in „the

worst case”. Bij alles minder dan dit ergste geval zal er dus hoogstwaarschijnlijk géén release van TWN's plaatsvinden, en de huidige deterrence is dan ook even groot als de reële conventionele verdedigingscapaciteit. Generaal J. A. Graf Kielmanning, voormalig CINCCENT, heeft recent daaromtrent opgemerkt:

... But this overlooks the fact that it is only possible to prevent the war that one could, if need be, fight. Deterrence and defense are, so to speak, two states of matter of the same substance, as are, for example, water and steam. If we equate water with defense and steam with deterrence, then it is clear that only so much deterrence can be generated as there is defense present. [10]

Of de Verenigde Staten bereid zijn, al dan niet eerder dan in het ergste geval hun TNW's vrij te geven, de situatie is in ieder geval zo, dat een conventioneel conflict wel even zal kunnen voortduren.

Omdat de VS enerzijds zich wat onprettig voelen met de kans op fricties in Centraal-Europa, West-Europa anderzijds het liefst met een minimale WP-dreiging te doen zou hebben, en de SU ten slotte haar Oosteuropese invloedssfeer bevestigd wil zien en de handen wat vrijer wil hebben met het oog op een eventueel conflict met China, zijn de Ostpolitiek, MBFR en CEVS gestart. Of dat alles met succes zal kunnen worden bekroond, is de vraag. Omdat er rationele punten van overeenkomst zijn (zij het weinig) is wellicht een zeer gematigd optimisme op zijn plaats. Dit mag echter niet tot „wishful thinking” leiden, met name door aan te nemen dat deze onderhandelingen al geslaagd zijn, zoals helaas ook de Defensienota 1974 doet door alleen de huidige intenties te veronderstellen en niet te rekenen met de aanwezige capaciteiten. (Intenties kunnen van dag tot dag wisselen; men dient toch zeker de aanwezige capaciteit te bezien en, zich daarop baserende, een objectief oordeel te vormen over de mogelijkheden om dan van daaruit te gaan praten. Dat getuigt van werkelijkheidszin en kan niet worden afgedaan met de beschuldiging van koude-oorlogsmentaliteit.)

Wat betreft de MBFR ligt hier voor de NAVO het probleem, te schatten, hoe de verhoudingen in Centraal-Europa liggen. De militaire balans leert, dat het WP een conventioneel overwicht heeft: de

NAVO heeft een derde minder grondtroepen dan het WP (700.000 — 900.000), 60% minder tanks (6000 — 13.500), de helft minder aan tactische luchtmacht (1300 — 2700) en het dubbele aan TNW's (7200 — 3500). Deze cijfers zijn de grootste gemene delers van gegevens, die de laatste jaren bekend zijn geworden [11]. In termen van *build-up* zal het Warschau-Pact de eerste maand sterker zijn, daarna zal de NAVO, die uiteindelijk meer mensen en materieel heeft, weer sterker worden. Bij het beoordelen van de balans spelen uiteraard nog talloze factoren mee, zoals standaardisatie, infrastructuur, logistiek, vuurkracht, kwaliteit, enz. De bovenstaande vergelijking geeft dan ook slechts een globaal beeld van de krachtsverhoudingen.

Uitgaande van de MAD zal men in de huidige politieke constellatie voornamelijk rekening dienen te houden met het eerder genoemde „nibbling off”. Hiervoor lijkt het huidige NAVO-apparaat voldoende, al is wel duidelijk dat het een minimumoplossing is. Voor verbetering is er bepaald wel ruimte; de vraag of Westeuropa bereid is deze ook budgettair te scheppen, ligt buiten het kader van dit artikel. Wel kan worden opgemerkt, dat het in deze tijd van belang is voor een optimale crisisbeheersing een tamelijk grote conventionele strijdmacht te hebben, onmiddellijk gereed voor inzet. Hoe groter deze strijdmacht, hoe hoger de atoomdrempel. Mobilisabele troepen vereisen een snelle politieke besluitvorming, en het is de vraag of die er is. Ook de Jom-Kippoeroorlog heeft bewezen, dat zelfs in Israël de politieke besluitvorming op dit punt traag was. Het op oorlogssterkte brengen van eenheden werkt vaak escalierend. Een verdere moeilijkheid is het beoordelen van de intentie van troepenconcentraties, zoals ook in de Jom-Kippoeroorlog bleek, toen én het Israëlische leger én het Pentagon oordeelden dat de Syrische en Egyptische troepenconcentraties slechts waren bedoeld voor herfstmanoeuvres. Dit alles pleit voor ter plekke aanwezige parate troepen van behoorlijke sterkte.

Hoe het ook zij, onder de MAD zal de atoomdrempel zeker hoog zijn, maar er kan toch een moment komen, in ieder geval theoretisch, dat TNW's ingezet gaan worden. Dat werpt de volgende vraag op.

Zijn TNW's bruikbaar voor de NAVO?

De gebruikswaarde van een wapen heeft zowel militaire als politieke facetten. Daarom zal eerst worden bezien of het wapen militair voordelen oplevert; daarna zullen de politieke merites worden beschouwd.

a. Militair nut

Aangezien altijd rekening moet worden gehouden met plotselinge TNW-inzet van de tegenstander, wordt het gevecht ook in de conventionele fase gevoerd op een quasi nucleaire wijze, het zogeheten *gevecht onder nucleaire dreiging*. Doet men dit niet, dan loopt men het risico aanlokkelijke TNW-doelen te vormen en moet men na eerste inzet zijn opstellingen grondig wijzigen „in the midst of the battle”. De chaos die dan ontstaat, vooral in de logistiek, is zodanig dat elke vorm van effectief optreden dan nagenoeg onmogelijk is.

Het gevecht onder nucleaire dreiging zal zich kenmerken door snelle acties en zeer beweeglijk optreden over grote breedte en diepte, snelle doch tijdelijke concentratie op steeds wisselende zwaartepunten met maximale vuur- en luchtsteun om het momentum van de aanval niet teloor te doen gaan. Een statische frontlijn zal er niet meer zijn, het zal in eerste instantie gaan om het beheersen van terrein, zoals de marine een bepaald zeegebied beheerst, en niet meer om het fysiek bezetten van terreingedeelten. Troepen zullen zo moeten worden opgesteld, dat men voorbereid is op aanvallen van alle zijden, omdat de moderne doctrine grote nadruk legt op de aanval in de rug met diep doorgebroken pantsereenheden, en op de verticale omvatting door luchtmobiele eenheden. De huidige commandant van een divisie, legerkorps en hoger zal dus zijn potentieel zo moeten verdelen dat hij tegen een aantal van dergelijke mogelijkheden gedekt is. Hij zal moeten overwegen welke de gewenste reserve moet zijn, en of het de moeite waard is een eenheid diep het vijandelijke gebied in te sturen. Deze vorm van vechten heeft hoge beloningen in petto voor snel, verrassend optreden.

De consequenties van deze gevechtsvorm, die noodzakelijk is door het altijd dreigende gevaar van TNW-inzet, zijn aanzienlijk. In de eerste plaats zal men de, in de Tweede Wereldoorlog beproefde, ideeën omtrent divisie- en legerkorps-

optreden overboord moeten zetten. Vereist zijn kleine, tot op grote hoogte zich zelf bedruipende, eenheden van maximaal brigade- of regimental-combat-teamsterkte. Het Amerikaanse leger heeft een divisie met 12 - 16 vrij zelfstandige bataljons — een aantal tank, een aantal mech inf — die, al naar gelang de opdracht, in variabele aantallen in los verband kunnen worden samengevoegd onder een van de drie losse „brigade“-staven. Welk aantal ondergeschikte eenheden onder dergelijke omstandigheden nog door een bovengeschildt commando-orgaan kan worden beheerst, dient onderwerp te zijn van een onderzoek naar de *span of control*, onderzoek waarvoor ook in Nederland bij de KI veel belangstelling bestaat.

In de tweede plaats zal door de grotere verspreiding van de eenheden de vuurkracht per eenheid veel groter moeten zijn, omdat de onderlinge vuursteun niet zo eenvoudig zal zijn als in de Tweede Wereldoorlog.

In de derde plaats zal de logistiek voor zeer zware taken komen te staan, daarom slagvaardig moeten zijn en moeten beschikken over transportmiddelen met grote terreinvaardigheid. Logistieke eenheden zullen zelf meer gevechtswaarde moeten hebben, omdat ze in het moderne gevecht vaak doel zullen zijn van doorgebroken vijand. In het algemeen moet elke eenheid in staat en bereid zijn het tijdelijk en soms langdurig afgesneden zijn als normaal te beschouwen.

Een vierde, heel belangrijk punt is de individuele soldaat. Deze zal zowel functioneel als militair goed getraind moeten zijn en voorbereid op het moderne gevecht, dat een hoog moreel, hoge gevechtswaardigheid, fysiek uithoudingsvermogen en effectiviteit vereist. Hij zal vaak alleen of met enkelen zijn werk moeten doen; dat eist van hem een soort commando-instelling en -kwaliteit. (Gegeven de huidige trend in de ontwikkelingen rond de dienstplicht lijkt er alle reden toe, zich af te vragen of in een korte diensttijd deze eigenschappen nog wel zijn aan te kweken.)

In een groot aantal boeken en artikelen, zowel van NAVO- als WP-schrijvers, blijken vorenstaande problemen grondig te zijn doordacht [12]. Vooral de boeken van Liddell Hart, Heilbrunn, Garthoff en Sokolovsky zijn een nadere studie zeker waard. De belangrijkste consequentie heeft de nieuwe gevechtsvorm voor de *sterkteverhoudingen*. Was het onder zuiver conventionele omstandigheden zo,

dat het voor een aanvaller *grosso modo* nodig was een *overwicht van 4:1 of 3:1* te hebben [13], onder de nieuwe gevechtsvorm is een situatie ontstaan (door de snelheid en de verplichte verspreiding waardoor een constant patroon van aanvallen en tegenaanvallen ontstaat zodat iedereen in feite tegelijk aanvaller en verdediger is) dat een *verhouding van 1:1* zeer goed voldoende kan zijn voor de aanvaller, dank zij het voordeel van zijn *initiatief* en de mogelijkheid tot concentratie op het door hem bepaalde zwaartepunt. Generaal Speidel, de voormalige stafchef van veldmaarschalk Rommel en voormalig CINCCENT, heeft dit in 1960 ook uitgesproken [14].

Zolang het gevecht nog niet nucleair is geworden, kan men uiteraard nog wel enige conventionele voordelen hebben, zodat de aanvaller toch nog wel met een kwantitatief overwicht zal moeten komen. Het blijft echter een constant dilemma voor iedere commandant hoelang hij, zolang er nog geen TNW's zijn ingezet, met conventionele tactieken zal kunnen doorgaan zonder een te groot risico te lopen onverhoeds met TNW's te worden aangegrepen. Daaruit blijkt dat de TNW's de aanvaller in feite nog een extra voordeel hebben geschonken, nl. dat hij de verdediger in twijfel laat omtrent de te bezigen gevechtsvorm.

Voor de NAVO geldt, dat TNW's de door de aanvaller benodigde tactische gevechtskrachtsverhouding in diens voordeel hebben gewijzigd. Een verder bezwaar is dat, wanneer de NAVO als eerste TNW's introduceert, de tegenstander er mee antwoordt terwijl op Westers terrein wordt gevochten. Zou deze inzet niet effectief zijn — hetgeen waarschijnlijk is omdat het gevecht reeds *onder nucleaire dreiging* plaatsvond — dan werd geen enkel doel met deze stap gediend. Integendeel, de aanvaller zal onze logistiek aangrijpen, die door het kleinere achterland en zijn afhankelijkheid van havens en zeeverbindingen veel kwetsbaarder is dan de WP-landverbindingen [15]. Het veel gehoorde argument ten slotte, dat het werkelijke gebruik van TNW's compensatie zou kunnen bieden voor een gemis aan troepensterkte, is onjuist: in het tactisch-nucleaire gevecht is de slijtage aanmerkelijk veel groter en daarin is dus een grotere sterkte noodzakelijk. (Zoals ook, naar bekend, bij verscheidene CPX'en werd en wordt gespeeld.)

Samenvattend acht ik daarom het militaire gebruik

van TNW's voor de NAVO niet voordelig en derhalve niet raadzaam.

b. Politiek nut

Gesteld dat, afgezien van het hiervoor betoogde, het gebruik van TNW's zou worden overwogen, zou het dan politiek nut kunnen hebben ze in te zetten?

Het politieke doel van de NAVO is het handhaven van „our way of life”, door van oorlog af te schrikken en, zo dat faalt, het verdedigende gevecht te voeren. Een tactisch-nucleair gevecht is alleen lonend, als het geen onacceptabele schade meebrengt, en als het mogelijk is het gevecht beperkt te houden. Het is aan de overheid te bepalen wat zij in bepaalde omstandigheden nog als een acceptabele prijs aan schade wil betalen voor het behoud van onze waarden in West-Europa. Zoals uit tal van politieke schermutselingen blijkt, lopen de meningen daarover sterk uiteen. Het ligt ook buiten het kader van dit artikel zich daarmee sterk bezig te houden. Opgemerkt kan worden, dat zowel een geheim rapport van het US Joint Committee on Atomic Energy als een daarmee volgens insiders parallel lopend rapport van de Atomic Energy Commission van de Verenigde Naties zonder enige twijfel hebben vastgesteld dat zelfs een *zeer beperkt nucleair conflict voor West-Europa „damaging”* zal zijn, en dat er bijna geen verschil is met de schade, voortvloeiend uit een strategisch conflict [16].

Een „limited nuclear war”, zoals ook in de eerder geciteerde uitspraak van senator Nelson werd bedoeld, is een conceptie die in het midden der jaren '50 door Kissinger en Osgood werd ontwikkeld [17], doch waarop beiden alweer zijn teruggekomen. Deze conceptie vereist zeer veel twijfelachtige vooronderstellingen: beide partijen moeten rationeel en op dezelfde wijze handelen, uitgaan van dezelfde vooronderstellingen en over en weer dezelfde spelregels aanvaarden.

Al deze voorwaarden zijn in de vigerende politieke verhoudingen zeer onwaarschijnlijk. In een crisis-situatie handelen mensen onder spanning steeds minder rationeel en steeds meer „aangeslagen”, nog afgezien van de emotionele pressie van de omgeving; de Russische en Amerikaanse wijzen van redeneren zijn geheel verschillend [18], hun ver-

onderstellingen zullen bepaald niet dezelfde zijn, men kent elkaars beweegredenen en konijnen-uitde-hoed niet. Dat beide dezelfde spelregels zullen aanvaarden lijkt zeer onwaarschijnlijk: één van beide is begonnen, hij neemt een groot risico, maar acht dat wel verantwoord. Welk belang kan hem dan ertoe bewegen, zich aan eenzijdig door de ander opgelegde spelregels te houden? Het zou uitermate dwaas zijn te veronderstellen dat, indien de Sovjet-Unie een aanval begin en de NAVO met TNW's reageert, de SU zich aan de eenzijdig opgelegde NAVO-spelregels zou willen houden: de SU begint uiteraard alleen iets, als zij grondig heeft berekend dat de te nemen risico's niet groter zijn dan het te bereiken doel rechtvaardigt, althans ervan uitgaande, dat het niet om een uit de hand gelopen incident gaat maar om een vooropgezette aanval.

Ook politiek lijkt dus het hanteren van TNW's aan te veel, uiterst onwaarschijnlijke, voorwaarden gebonden te zijn, zodat het politieke nut daarvan in de MAD-situatie moet worden betwijfeld.

Er zijn slechts twee gevallen denkbaar waarin het gebruik van TNW's verdedigbaar lijkt en wel *in the worst case óf als retaliatie voor WP-inzet*. De theorie, dat TNW's een deterrent zouden vormen is door de MAD ruimschoots achterhaald; men dient thans de TNW's net zo te bezien als de strategische kernwapens; zij vormen alleen nog een deterrent tegen het mogelijke gebruik van WP-zijde.

De „mini-nukes”

In het voorgaande werd betoogd dat TNW's in wezen geen deterrent meer vormen, behalve tegen gebruik door het Warschau-Pact, en dat ze militair onvoordelig zijn. Als argumentatie voor de *mini-nukes* (kleine sub-kilotonwapens voor waarlijk tactisch gebruik op het gevechtsveld) wordt aangevoerd, dat ze uitsluitend tactisch zijn en daarom wel bruikbaar in de escalatietrapp. Dit veronderstelt dan dat het WP deze TNW's zal moeten beschouwen als een nieuw soort superconventionele wapens, dan wel bereid zal moeten zijn de NAVO-spelregels omtrent beperkte tactische nucleaire oorlogvoering te aanvaarden. Aangezien het laatste een weinig zinnige vooronderstelling is, zoals hiervoor uiteengezet, blijft alleen de noodzaak tot het toetsen van het eerste over.

Het lijkt onwaarschijnlijk, dat de NAVO bij elk gebruik van de mini-nuke onmiddellijk aan de lokale WP-commandant zou kunnen berichten, dat deze kernwapenexplosie minder dan 1 kt was, schoon was en dus moet worden beschouwd als gewone artillerie-inzet. De vraag is daarom welk belang het WP zou kunnen hebben ermee in te stemmen deze „slimmigheid” als conventioneel wapen te beschouwen. Het antwoord moet zijn, dat het er geen enkel belang bij heeft: het zal zonder meer de *atoomdrempel overschreden* achten; het had al lang tevoren gecalculeerd onder de MAD duidelijk voordeel te hebben (anders was het niet ermee begonnen); de NAVO laadt het odium op zich als eerste met nucleaire oorlogvoering te zijn begonnen en verliest bovendien nu elk conventioneel voordeel, waarover zij in de verdediging nog had kunnen beschikken.

Alleen de zeer beperkte redenering, dat men aldus een gebrek aan conventionele artillerie zou kunnen compenseren, zou mogelijk een pleidooi voor de mini-nuke kunnen ondersteunen. Hoewel het standpunt van de Warschau-Pactleiders als gewoonlijk niet bekend is, lijkt er geen reden te zijn te veronderstellen dat dit zal afwijken van dat van de Verenigde Staten. De Amerikaanse regering heeft inmiddels haar bondgenoten laten weten dat zij niet voornemens is zich met de ontwikkeling van dit soort wapens te gaan bezighouden.

Gezien de grote militaire en politieke belangen die op het spel staan, zijn de mini-nukes naar mijn mening af te wijzen. Grotere conventionele vuurkracht kan men evenzeer uit „smart weapons”, artillerie met grotere dracht, betere vuurleiding en betere doelzoekapparatuur halen. Een mogelijk te bepleiten invoering van de mini-nuke zou slechts kunnen voortvloeien uit een gebrek aan doctrine en blijk geven van het pogen een falende samenwerking en een tekort schietende defensie-inspanning te compenseren met een „Wunderwaffe”. Het werkelijke probleem is niet gelegen in de kt-waarde van TNW's, het ligt in de manifeste onwil, of het onvermogen, het militaire apparaat van de NAVO aan te passen aan de eisen van de moderne verdedigingsvormen. Zoals generaal André Beaufre recent opmerkte:

For now, Western Europe is militarily weak and politically disunited. [19]

Literatuur

1. G. Nelson — *Report on tactical nuclear weapons*. S 11626-8. US Gov. Printing Office, Washington DC (1971).
2. R. M. Nixon — *US foreign policy for the 1970's: building for peace*. US Gov. Printing Office, Washington DC (1971)179. (Gecit. in: D. M. Gormley — *Nato's tactical nuclear option*. *Mil. Rev.* 54(1973)(9).)
3. G. C. Reinhardt en W. R. Kintner — *Atomic weapons in land combat*. The Military Publ. Comp., Harrisburg, Penna. (1954).
4. J. Newhouse e.a. — *US troops in Europe: issues, costs and choices*. The Brookings Inst., Washington DC (1971)59.
5. M. H. Halperin — *Defense strategies for the seventies*. Little, Brown and Comp., Boston (1971).
6. Zie 5, blz. 74-75.
7. *The effects of nuclear weapons*. US Gov. Printing Office, Washington DC (1957).
8. T. H. Moorner — *US military posture for FY 1974*. *Int. Def. Rev.* 6(1973)(4)447-454; (5)576.
9. Zie o.a.: P. Dankert — *De Schlesinger-doctrine en Europa*. *Int. Spect.* 28(1974)(10)313.
10. J. A. Graf Kielmansegg — *A German view on western security and defense*; in: Foster, Beaufre en Joshua — *Strategy for the west*. Crane, Russak and Comp. Inc., New York (1974)219.
11. *The military balance 1972/1973, 1973/1974*. The International Institute for Strategic Studies, Londen (1972, 1973).
World armaments and disarmament (SIPRI yearbook 1974). Almqvist and Wiksell, Stockholm (1974).
12. R. L. Garthoff — *Soviet strategy in the nuclear age*. Stevens and Sons Ltd., Londen (1958).
J. Gavin — *War and peace in the space age*. Praeger, New York (1958).
O. Heilbrunn — *Conventional warfare*. George, Allen and Unwin Ltd., Londen (1965).
B. H. Liddell Hart — *Deterrent or defence*. Praeger, New York (1960).
B. H. Liddell Hart — *Strategy*. Praeger, New York (1972).
P. Sokolovsky e.a. — *Soviet military strategy*. Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ (1963).
13. B. H. Liddell Hart — *Strategy*. Praeger, New York (1972).
14. H. Speidel — *Missions and needs of Nato's shield*. *Army* (1960)(9).
15. O. Heilbrunn — *Conventional warfare*. George, Allen and Unwin Ltd., Londen (1965)129-135.
16. *Report 226/384*. Atomic Energy Commission (1967).
17. H. A. Kissinger — *Nuclear weapons and foreign policy*. Harper and Row, New York (1957).
R. E. Osgood — *Limited war: the challenge to American strategy*. Univ. of Chicago Press (1957).
18. Zie o.a.: D. F. Fleming — *The cold war and its origins*. George, Allen and Unwin Ltd., Londen (1963).
19. A. Beaufre — *European-American cooperation*; in: Foster, Beaufre en Joshua — *Strategy for the west*. Crane, Russak and Comp. Inc., New York (1974)227.

Het Speciale Diensbataljon van de Suid-Afrikaanse Weermag

W. Walthuis

brigade-generaal der infanterie

Hoewel niet iedereen dat steeds beseft, en velen het maar al te graag zullen willen aanvechten, kan toch niet worden ontkend dat „Defensie” een belangrijke, niet te onderschatten rol speelt in de verhoudingen op de nationale arbeidsmarkt. Wanneer in de Defensienota 1974 te lezen staat dat in 1972 de gezamenlijke bezetting van burger- en militaire functies op de man af 146.747 bedroeg, en als een meer recent gegeven uit de rapportages in het midden van 1974 aangeeft dat de totale personeelssterkte op omstreeks 135.000 kan worden gesteld, dan mag wel worden geconcludeerd dat Defensie met recht en reden mag worden beschouwd als grote werkgever.

Het zou niet ondienstig zijn als de fervente voorstanders van een volledige liquidatie van het defensieapparaat zich eens een beeld wilden vormen van de consequenties voor de arbeidsmarkt, zoals die zouden voortvloeien uit de mogelijke vervulling van hun wens. Veronderstel eens, dat deze superwerkgever zou worden gedwongen tot „bedrijfssluiting”, door financiële moeilijkheden bijvoorbeeld; veronderstel voorts dat de overheid niet te bewegen zou zijn het voortzetten van de productie te financieren „in het belang van de werkgelegenheid”; en veronderstel ten slotte dat de gecombineerde inspanningen van vakbonden en werknemers niet zouden uitmonden in het overnemen van de onderneming en dus ook niet zouden leiden tot „redding” van het bedrijf. Tenzij men dan zou slagen in het vinden van vervangende werkgelegenheid of het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen, zou het aantal geregistreerde werklozen op slag vrijwel worden verdubbeld.

Er is maar weinig fantasie voor nodig om zich het lawine-effect te kunnen voorstellen dat een dergelijke operatie zou hebben, te meer omdat ook andere sectoren, die niet deel uitmaken van de defensieorganisatie maar daaraan wel een boterham ver-

dienen, de weerslag daarvan zouden voelen. De invloed op welvaart en welzijn zou waarschijnlijk katastrofaal zijn, en het lijkt in ieder geval zeker dat een dergelijk overaanbod van werkzoekenden een rampzalige verstoring zou betekenen van het tot dusverre zo profijtelijk gebleken spel van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt: de „prijs van de factor arbeid” zou stellig niet gehandhaafd kunnen blijven op het thans zo zorgvuldig opgekweekte peil. Bovendien zou aan een verschraling van het sociale-voorzieningspakket nauwelijks zijn te ontkomen als een zo omvangrijke groep niet langer als contribuant zou fungeren maar zich noodgedwongen zou moeten opstellen aan de andere zijde van het loket.

In deze samenhang bezien zou het, alles bijeengenomen, allerminst verwonderlijk zijn als deze sociaal-economische functie van de defensieorganisatie officieel werd erkend en een punt van ernstige overweging zou vormen bij het bepalen van het defensiebeleid, met name bij de besluitvorming inzake de omvang van de krijgsmacht en het ambtelijke toebehoren. Overigens ligt het uiteraard wel voor de hand dat de verantwoordelijke militaire bevelhebbers onmiddellijk krachtig protest zouden aantekenen, wanneer aan het voor oorlogsvoorkoming en crisisbeheersing bestemde apparaat de disfunctionele taak zou worden opgedrongen van buffer tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en van opvang voor de „overflow” aan werkzoekenden: het oncontroleerbare fluctueren van de sterkte van een conjunctuurgevoelige defensieorganisatie zou volkomen onaanvaardbaar zijn. Desalniettemin zijn er verscheidene voorbeelden bekend van landen die in de een of andere vorm hun strijdkrachten in deze sociaal-economische rol hebben gebruikt, of dat nu nog steeds doen. Men zou daarbij kunnen denken aan autoritair geregeerde staten zoals Hitlers Derde Rijk, waarin het

„werkloosheidsbestrijdingsprogramma” de strategiese Autobahnen en die verdedigingsinstallaties van die Westwall moegelyk maak, en waarin die oorlogsindustriëe, die omvangryke krigsmag en die al even getalssterke paramilitaire organisasies die arbeidsmarkt afroonden. Men zou eweneer kunnen denken aan tal van jonge nasies in die huidige tyd, wier strijdkragte veel uitgebreider is dan enige interne of eksterne dreiging wettig maar waar een schreeuwend tekort is aan werkgelegenheid.

Een interessant voorbeeld van een eenheid die haar ontstaan geheel en al dankte aan sosiale en ekonomiese faktore is wel die belangwekkende „Spesiale Diensbataljon”, dat op 1 Mei 1933 werd opgerig as onderdeel van die Unieverdedigingsmag van Suid-Afrika, met die doel een bydrae te lewer tot een moegelyke oplossing van die zg. Armblankevraagstuk. Dat vormde op sich self reeds een schrijnend probleem, maar ging, onder invloed van die mondiale ekonomiese depressie en die daaruit voortvloeiende werkloosheid, steeds ernstiger vorme aannemen.

Vir die saamenstellen van die hier volgende beskrywing werd geput uit „Die Spesiale Diensbataljon (1933-1973)”, een publikasie van die Sentrale Dokumentasiediens, SAW. In die verwagting, dat die lezers van Mars in Cathedra met die verwante taal ewenmin moeilikheden zullen hebben als met die gebruykelyke moderne tale, is die citate in die oorspronkelyke taal gelaten.

Armblankes

Het is een nogal wijd verbreide misvatting, dat in Suid-Afrika die blanken die welvaart aan sich hebben voorbehouden en dat daartegenover die gekleurde bevolking steeds aan die kortste eind trekt. In die loop van die geskiedenis is die beslist niet altyd vetpot geweest voor alle blanken.

Toen een vijftal jare nadat Jan van Riebeeck met die latere kaapkolonie was begonnen (1652) die uitgifte van land aan die blanke koloniste — die Vrijburgers — begon, waren die eienlyk al meteen die landbouwers die die Damocleszwaard van een dreigende verpaupering boven hun hoofd voelden hangen: hun bestaansmoegelykheden waren, en blewen, vaak marginaal en er hoefde maar weinig

mis te gaan of zij vielen aan die armoede ten prooi, zonder een redelyke kans er ooit weer bovenop te komen.

In die laatste decennia van die vorige eeuw nam die verarming van die platteland sterk toe. Een runderpestepidemie, in 1896, vaagde vele veestapels weg en bracht die boere tot die bedelstaf. Een versterkte trek naar die nuwe opkomende mijnbouw en andere industriëe was die gevolg, op hoop van werk. Die modernisering van die landbouw elders in die wereld deed die prijs van die landbouwprodukte scherp dalen en verslechterde die bestaanskanses voor vele kleine boere, ook in Suid-Afrika. Die Boerenoorlog (1899-1902) verergerde die situasie andermaal.

„Die verwoesting van plase en die uitroei van veestapels deur die Britse magte die talle mense, wat nog selfstandige bestaan op die plase kon maak, se ankers losgeslaan en die vloei van werk- en haweloses na die stede gestimuleer. Na die oorlog is hierdie groep aangevul deur die gedemobiliseerde Britse soldate wat in die land agtergebly het en immigrante wat na Suid-Afrika gestroom het. Laasgenoemde groepe was ongeskik vir boerdery of vir die myne en onbevoeg om vakarbeid te verrig.”

Die kanses voor die Armblankes waren in wezen slechter dan die van die Bantoes, want in die industrie werden zij niet opgenomen.

„Aangesien hulle, wat die werksmoontlikhede daar betref ongeskool was, die hulle tot armoede verval. Met die ongeskoolde Bantoearbeiders kon hulle nie meeding nie. Hul enigste uitweg was om óf na die plase terug te keer óf om as plakkers rondom die stede te bly sit. Terugkeer na plase sou vermeerdering van armlastige bywoners meebring en vestiging in stedelike gebiede die vermeerdering van stedelike armblankes. Die latere gebeure die laasgenoemde neiging bevestig. Terugkeer na die plase die nie plaasgevind nie.”

Die Carnegie-kommissie, die in 1932 die probleem onderzocht, skreef die ekonomiese verval van die Armblankes toe aan een hele reeks van faktore:

„. . . hul onvermoë om by die moderne lewenswyse aan te pas (. . .), die feit dat die onderwys van destyds nie afgestem was op die omskakeling van die boerderytradisie na die vereistes van ’n indus-

triele samelewing nie. Ander faktore soos die swerwersgees, oorbevolking, oorbeweiding, isolatie en die jag as 'n middel van bestaan, het ook 'n belangrike rol gespeeld. Hierby kan die afkeer aan handarbeid, die patriargale tradisie van die plaasbewoner, diwels gepaard gaande met 'n gebrek aan inisiatief en selfrespek, gevoeg word om 'n volledige beeld van die verarming van 'n deel van die plattelanders te kry."

Het aantal Armblikes was weliswaar schrikbarend hoog („Die Carnegie-kommissie het bevind dat bykans 300.000 persone uit 'n bevolking van 1.800.000 blankes as armblikes gereken kon word") maar desondanks zag de kommissie toch wel reële mogelijkheden om hen uit hun treurige omstandigheden te verheffen:

„'n Intelligensiepeiling van die armblikes het verder aangetoon dat hoewel die gemiddelde laer was as die van die deursnee blankes, die meeste armblikes oor 'n normale intelligensie beskik het. Die ontwikkeling van hulle intelligensie is egter deur hulle omgewing gekniehalter. Die verwagting was egter dat 'n gedwonge invoering van verbeterde onderwysmetodes vrugte onder hulle behoort af te werp. Ten slotte het die kommissie verklaar dat by enige poging om die armblike te rehabiliteer, daar begin moet word om by homself die oortuiging aan te kweek dat hyself, en hy alleen, bestaande toestand kan en moet verbeter."

Werkloosheid

Het in de jaren '30 mondiale werkloosheidsprobleem had in de Zuidafrikaanse verhoudingen nog een extra-dimensie. De beschikbaarheid van relatief goedkope niet-blanke werkkrachten beperkte de keuze voor de blanken in wezen tot óf hoger bezoldigde arbeid, óf toezicht op ongeschoolden. De ongeschoolde blanke moest noodgedwongen dingen naar dezelfde functies als de niet-blanke, maar kon daarin niet genoeg verdienen om het hogere levenspeil te bekostigen dat de maatschappij van hem verlangde omdat hij blank was. Juist in die jaren groeide het aantal Armblikes snel aan: de debâcle van Wallstreet (1929) had de financiële stabiliteit doen verloren gaan, de diamantprijs kelderde, de wolmarkt kwam tot stilstand. Toen bovendien Zuid-Afrika door een ongekende droogte werd geteisterd gingen tal van

boeren failliet. Maar de overvolle arbeidsmarkt kon zeker op dat moment geen ongeschoolde blanken meer opnemen.

Evenals elders trachtte de regering met allerlei gesubsidieerde projecten hulp te bieden. Het Departement van Arbeid trachtte met een verscheidenheid aan maatregelen werkgelegenheid te scheppen.

„Deur van bogenoemde subsidieringskemas gebruik te maak, het die Departement van Verdediging die Spesiale Diensbataljon in die lewe geroep. Hoewel dit niet as 'n werkverskaffingsprojek beskou kan word nie, is dit tog 'n baie effektiewe metode van bestryding van werkloosheid geag."

Ontstaan van de gedachte

Gesprekken met aspirant-cadetten die eraan wanhoopten of zij ooit een redelijk bestaan zouden kunnen opbouwen als de krijgsmacht hen niet zou aannemen, brachten de voorzitter van de Keurraad van Staandemagkadette, kolonel Van Ryneveld, ertoe de Chef van de Generale Staf opmerkzaam te maken op deze groeiende moedeloosheid van de middelbare scholieren. Hij stelde daartegenover het beeld van de energieke, gezonde kerels waarin de apathische jongeren zouden kunnen veranderen indien zij in een militaire eenheid konden worden geplaatst „where they would be kept fit and active until they could be drafted into suitable works and services".

Dit idee sloeg aan. De CGS, generaal-majoor Brink, nam het meteen over en legde het voor aan de minister van verdediging.

„Leegleëry, onverantwoordelijkheid en sosiale agteruitgang tot onder die kleur-slagboom het die generaal bekommer. Ten einde hierdie ongewenste toestand te kan bekamp, het die Hoof van die Generale Staf die daarstelling van bataljonne, bestaande uit seuns tussen sewentien en twee-entwintig jaar bepleit. Hulle sou as opgeleide en gedissiplineerde soldate in staats- of semi-staats-ondernemings geplaas kon word en tydens hul opleidingstydperk soldy (1/— - 1/6), uniforms, rantsoene en huisvesting ontvang, terwyl fondse, waaroor die Departement van Arbeid in verband met werkloosheidsbestryding beskik, vir die beoogde doel aangewend kon word."

Het viel de CGS niet zwaar, de ministeriële instemming te verkrijgen. Hij kon verwijzen naar een alleszins geslaagd precedent, namelijk de beide „Returned Soldiers Battalions” die in mei 1919 in Kaapstad waren opgericht voor het onderbrengen van gedemobiliseerde militairen uit de Eerste Wereldoorlog; hun dienstverband gold voor een jaar, maar kon onmiddellijk worden ontbonden zodra passend werk werd gevonden. Meer dan tweeduizend man werden toen door bemiddeling van het Departement van Verdediging geplaatst.

Een tweede argument was, dat ook de Verenigde Staten kort daarvoor met een soortgelijk project van start waren gegaan. Om te pogen de jeugdwerkloosheid te bestrijden was daar in 1932 een aantal zg. „Citizens Military Training Camps” gesticht, waarin de zwervende, werkloze jongeren konden dienstnemen om naast de militaire scholing ook een civiele beroepsopleiding te krijgen. De Senaat had daarvoor in eerste aanleg 20 miljoen dollar uitgetrokken.

De minister besefte zeer goed welk een waardevol plan hem werd voorgelegd, en er werden dan ook snel spijkers met koppen geslagen. De globale benadering, die hem op 17 maart 1933 was voorgelegd, liet hij reeds op 6 april aanvullen met een gedetailleerde presentatie. Generaal Brink stelde de vorming voor van een bataljon, waarvoor ongeveer 1000 man zouden worden geworven. Uit deze eenheid zou mankracht kunnen worden geput door

„... die S. A. Staande Mag, die S.A. Polisie, die Gevangenisdienste en ander regeringsdepartementen. Die S.A. Spoorwegadministrasie kon ook geskikte kaartjiesondersoekers, kruiers, e.d.m. daaruit verkry. Moontlik kon sowel munisipaliteite en industrieë as die myne ook oorreed word om uit hierdie mannekragreserwe te put.”

Als plaats van vestiging leek Robertshoogte geschikt, waar reeds „huisvestigingsgeriewe” voor ongeveer 500 man aanwezig waren; uitbreiding daarvan was op korte termijn mogelijk. Een tweede kampement zou daarnaast kunnen worden overwogen, en dat zou te Wijnberg kunnen worden gesitueerd.

De jaarlijkse kosten voor een bataljon van bovengenoemde sterkte zouden £ 60.351 bedragen. De relatieve laagte van die raming wordt begrijpelijk als men bedenkt dat de dagrantsoenen konden

worden ingekocht tegen 1½ sh. per man, en dat de soldij op 1 sh. per dag werd gesteld.

„Aandag is ook aan die koste van uniforms in die tweede of enige daaropvolgende jaar gewy. Ammunisie, vuurwapens, kamp- en kookuitrusting sou gratis in bruikleen verskaf word, terwyl ammunisie ten bedrae van £ 191 op 'n grondslag van dertig patrone per man aangekoop sou word. Verdere moontlike uitgawes soos die aanlê en voltooiing van elektrise beligting vir huisvesting, kleiner herstelwerk, die installering van genoegsame sanitêre geriewe en die waardevermindering van uitgereikte tente is genoem, terwyl aandag ook op sekere apparaat, benodig vir ontspanningsdoeleindes, gevestig is.”

Binnen een week nadat de minister de nadere uitleg had ontvangen kon de CGS reeds zijn volledige voorstel ter tafel brengen, waarin de organisasie van het bataljon, de opleidingsgang en die inwendige dienst werden geregeld.

„Werving sou hoofsaaklik deur landdroste en die S.A. Polisie ooreenkomstig voorskrifte van die Departement van Verdediging gedoen word uit die geleedere van jong mans tussen sewentien en twee-en-twintig jaar wat, op grond van 'n spesiale indiensnemings(attestasie)-vorm bereid moes wees om vir 'n jaar by die Staande Mag aan te sluit. Lede sou onderworpe wees aan die Militêre Kode van Dissipline, dieselfde rantsoene as aktiewe burgermaglede tydens ononderbroke opleiding ontvang en tydens die rekrutestadium infanteriedril tot op kompaniedriltvlak ontvang. Indien moontlik sal opleiding in bataljonsdril volg. Vereenvoudigde vuurwapenopleiding, gelykstaande aan die van die Aktiewe Burgermag, sou aangebied word. Afstandsmarse en georganiseerde atletiek sou 'n goeie fisieke toestand verseker en afhange van die opleidingsvordering sou gekeurdes vir opleiding as tegnici aan die S.A. Artillerie en die S.A. Lugmag toegesê word. Ander lede sou as masjiengewesksuts opgelei word. Na voltooiide opleiding of na indiensplasing sou die bataljon se oudlede by die reserwe geplaas word en tot hul vyf-en-dertigste jaar vir aktiewe diens opgeroep kon word.”

Inmiddels was ook het Departement van Arbeid in het project geïnteresseerd; het besloot de helft van die kosten voor zijn rekening te zullen nemen. Toen vervolgens de politie-instanties van hun minister te

horen hadden gekregen dat de werving via hun kanalen zou lopen en dat zij die krachtig dienden te bevorderen, was er geen enkel beletsel meer. Op 26 april 1933 — vijf weken nadat de voorzitter van de keurraad zijn idee had geopperd (!) — werd de encadrering van de eenheid al door de Chef van de Generale Staf bekendgesteld:

„By hierdie geleentheid is vir die eerste keer die benaming „Special Service Battalion” (S.S.B.) (Speciale Diensbataljon, S.D.B.) gebruik.”

Aanpassing van de voorschriften

De Staatskoerant van 28 april 1933 bevatte de „Goewermentskennisgewing” no. 612, waarin aan die bestaande „Regulasies vir die Suid-Afrikaanse Staande Mag” een nieuw hoofdstuk XVI werd toegevoegd om die inlijving van „Die Spesiaal-Diensbataljon” („The Special Service Battalion”) formeel mogelijk te maken.

Gegeven de functie van het bataljon lag het voor de hand dat de sterkte niet exact werd vastgelegd.

„Aanvanklik is ’n sterkte van 1500 aan die S.D.B. toegesê, maar dit is in 1933 tot ’n sterkte van 1990 verhoog (Staandemag personeel uitgesluit) en dit het so gebly tot in September 1939.”

Om een flexibele organisasie mogelijk te maken werd bepaald dat

„. . . Offisiere van die Aktiewe Burgermag of die Reserwe van Offisiere kon vir diens by hierdie eenheid opgeroep word.”

Dienstneming in het bataljon was mogelijk voor ongehuwde blanken, niet jonger dan 17 en niet ouder dan 22 jaar — in het bezit van eindiploma middelbare school niet boven 23 jaar — en uiteraard lichamelik en geestelik geschikt bevonden. Diensttijd in het Spesiaal-Diensbataljon werd in mindering gebragt op de militaire dienstplicht.

„Die soldyskale is, op ’n daelikse grondslag, soos volg gereël: ’n Manskap: 1/—; ’n korporaal: 1/6; ’n sersant: 2/—; ’n stafersant: 4/—; ’n adjudant-offisier: 5/—; ’n luitenant: 10/—; ’n kaptein: 12/6, en ’n majoor 15/—. Soldyuitkering sou maandeliks, met inagneming van die juiste aantal dae van ’n bepaalde kalendermaand, geskied.”

Over de toelating der vrijwilligers werd beslist

door de Adjudant-Generaal, die tweemaal per week de aanmeldingsformuliere van de landdrosten kreeg toegezonden, vergezeld van een naamlijst in volgorde van aanbeveling door de landdros.

„Verder is beklemtoon dat keuring vergemaklik sou word indien landdroste saam met elke besending ingevulde aansoekvorms, ’n aanduiding van jeugwerkloosheid in hul gebiede verstrek. Hieruit kan afgelei word dat vakante poste in die S.D.B. aangevul sou word uit gebiede waar werkloosheid die ergste was.”

Alle nodige reguleringe waren dus getroffen. Op 5 mei 1933 verscheen de Staatskoerant met daarin die Goewermentskennisgewing no. 103:

„. . . waarin verklaar, geproklameer en bekendgemaak is dat daar vanaf die eerste dag van Mei 1933 by die Suid-Afrikaanse Staande Mag ’n eenheid bekend as „Die Spesiaaldiensbataljon” ingelyf word.”

Die doelstelling was bekend, die organisasie en werkwijze waren vastgestel; en daarmee kon het apparaat gaan functioneren.

„’n Vast leidraad is bewerkstellig, waardeur die loopbane van duisende toekomstige S.D.B.-lede vas omlyn is. Voorsien van alles wat militêr en in die lig van sy militêre opleiding gesien as noodsaaklik beskou is, met beklemtoning van die sorg vir sy liggaamlike welsyn en die onontbeerlike militêre dissipline en kostelose huisvesting, is binne die bepaalde raamwerk ’n begin gemaak om van jeugdige werkloos bruikbare materiaal te maak. Militêr geskool sou hulle, na verloop van tyd, met sukses in die Suid-Afrikaanse samenleving ingeskakel word as opgeleide jong mense met ’n eie trots.”

Organisasie van het bataljon

Gezien de snelheid waarmee die plannen werden gerealiseerd is het niet verwonderlijk dat het bevel over het bataljon in eerste instantie werd opgedragen aan een reeds ter plaatse aanwezige autoriteit: de commandant van het Suid-Afrikaanse Militêre Kollege te Robertshoogte, Ikol G. E. Brink, werd tevens belast met het commando over het SDB. Daarin werd hij bijgestaan door acht officieren en elf onderofficieren die allen in Robertshoogte aan-

kwamen in de loop van de laatste week van april (!) en de eerste week van mei 1933. Toen kon de instroming van de vrijwilligers en de opbouw van de eenheid tot een efficiënt geheel beginnen. De aanmeldingen beliepen gemiddeld honderd per week.

„Die eerste S.D.B.-kompanies, te wete A- en B-kompanie, is op 8 Julie 1933 gestig. Nadat nog 'n kompanie in September 1933 gestig is, is die S.D.B. in bataljonshoofkwartier en drie kompanies verdeel. 'n Verdere en laatste reorganisasie vind op 15 Junie 1934 plaas. Die formasie is daarna, tot 1939 soos volg saamgestel: Die bataljonshoofkwartier het uit 'n hoofkwartierstaf, 'n administratiewe seksie, pioniers, skoenmakers, snyers, militêre polisie en die orkes bestaan. Hierby word ter verduideliking opgemerk dat die pioniers- en skoenmakerseksies al die skryn- en leerwerkwerkzaamhede verrig wat nodig was om in die behoeftes van die S.D.B. te voorsien.

Elke seksie was onder toesig van 'n Staandemaginstrukteur. Die snyerseksie was vir alle veranderinge en herstelwerk aan uniforms verantwoordelik.

No. 1 Vleuel, bestaande uit 'n hoofkwartier en twee kompanies.

No. 2 Vleuel, bestaande uit 'n hoofkwartier en twee kompanies.

Elke vleuel was onder bevel van 'n vleuelbevelvoerder met die rang kaptein.

Die Spesialistekompanie, verantwoordelik vir alle spesialisteopleiding soos Vickersmasjiengeweerhantering, sein, pantseropleiding, ens. Rekrute is na ongeveer ses maande opleiding aan dié kompanie toegesê om te verseker dat hulle minstens drie maande lank spesialiste-opleiding ontvang.

Die Kaapstad-kompanie.

Die Durban-kompanie.

Laasgenoemde twee kompanies is op 10 en 16 April 1934 onderskeidelik gestig. Rekrute vir die Kaapstad-kompanie is hoofsaaklik in die Kaapse skiereiland en onmiddellike omgewing gewerf. Die kompanie het deel van die permanente Skiereilandverdediging, onder bevel van die Kaapse Kommandement, gevorm.

Vir die Durban-kompanie is rekrute plaaslik, dit wil sê in Durban, gewerf. Op 1 April 1937 is hierdie kompanie as die „Special Service Company, R.D.L.I.” onder bevel van die bevelvoerder van

die Natalse kommandement se opleidingsdepot geplaas.”

Huisvesting

Zoals eerder vermeld, was op Robertshoogte, dat overigens thans — sinds Zuid-Afrika zich losmaakte uit de Commonwealth en daarbij de pijnlijk aandoende herinneringen zoveel mogelijk elimineerde — Voortrekkershoogte heet, legering beschikbaar voor 500 man. Dat werd snel uitgebreid, en daarbij bood de infrastructuur van het aangrenzende militaire vliegveld goede mogelijkheden. In een courantenverslag over de activiteiten, gepubliceerd op 15 mei, stond te lezen:

„. . . dat vier vliegtuigskure as eetlokale ingerig is. In elkeen van hulle was daar sitplekke vir 375 S.D.B.-lede wat in 'n minimum van tyd bedien is. Tewens is in dieselfde berig verklaar dat die voedselvoorbereiding met die van enige hotel in die land vergelyk kan word. Daar is vir die sindelikeheid van die manne gesorg. 'n Waskamer met vijftig stortbaddens en sestig handwasbaddens en 'n badhuis met warm water en warm en koue stortbaddens was in aanbou, terwyl 'n hoofgebou bedoel om 500 man te huisves, reeds gedeeltelik voltooi was.”

Daarmee was dus de onderbrenging verzekerd voor de eerste 1000 SDB'ers. Voor de volgende 500 werden zestien nieuwe barakken gebouwd, op te leveren binnen twee maanden. Het schoot dus snel op, hoewel de accommodatie nog niet voldeed aan redelijke eisen:

„In sy eerste jaarverslag wys die bevelvoerder van die S.D.B. daarop dat twintig hutte (slaaplokale) vir die bataljon opgerig is en dat die bestaande mure van die ou soort hutte deur baksteenmure vervang is. Hierdie ou hutte het nie aan die vereistes voldoen nie omdat die beddens te naby mekaar geplaas moes word en dit onhygiënies en onnet was. Na die eerste reën het van die nuwe hutte se dakke ook geleek.”

Ook latere commandanten drongen aan op verbeteringen, vaak omdat zij van mening waren dat de afkomst van de SDB-vrijwilligers en de doelstelling van het bataljon nog niet behoeften te leiden tot een andere behandeling dan de reguliere krijgsmachteenheden genoten.

„. . . Onder bestaande toestande was dit moeilik om die vereiste peil van netheid soos deur die Unieverdedigingsmag vereis te handhaaf.”

Zelfs in september 1939, toen het bataljon geheel gemilitariseerd werd wegens de oorlogstoestand tussen het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, was de situatie nog verre van ideaal, zoals de toenmalige commandant rapporteerde:

„. . . naamlik dat die bestaande huisvesting nog steeds ontoereikend was en dat 350 man in tente gehuisves moes word.”

Kleding en uitrusting

„Aan elke lid van die S.D.B. is gratis die volgende uniformstukke uitgereik: Een hemp, een pet, een paar skoene, knope, twee kort wol onderbroeke, een paar beenwindsels, een paar seilskoene, twee kortbroeke, drie paar kouse, twee katoen frokkies, een petkenteken, een paar skouerkentekens, een warmjas op bruikleen, een uitrustingsak.”

Deze uniform, volgens de Regulasies betiteld als „vaalbruin velddrag”, betekende een complete gedaanteverwisseling voor de verpauperde jongeren, zoals een anoniem gebleven schrijver verwoordde in een voorlichtingsbrochure voor de pers: „Introducing the Delegates attending the Imperial Press Conference to the Special Service Battalion”.

‘Pretoria has seen hundreds of these youngsters pass through to Roberts Heights. It watched the first batches on their way to the camp and stood aghast at the clothes made by the dorp tailor, the unshorn hair and the slouching shoulders. Then came the day when the men of the Special Service Battalion came into Pretoria on leave. They wore helmets, drill tunics and shorts and puttees. They carried little swagger sticks and they had learnt to push out their chests and hold up their heads.’

Aanvankelijk bestond het petembleem van het SDB uit een witmetalen Springbok-kop, omsloten door een cirkel.

„In Julie 1934 is ’n nuwe pet- en kraagkenteken, naamlik drie proteaknoppe, gebundel deur ’n lint met die leuse S.S.B. — EENDRAG MAG — S.D.B. daarop, goedgekeur; dieselfde ontwerp is ook vir die kraagkentekens en die baadjieknoppe in gebruik geneem.”

Maar waaraan de SDB’er, in uniform met korte broek, toch het beste kon worden herkend, was zijn

„kenmerkende S.D.B.-helm van ’n khakikleur met ’n blink piek -bo-op en ’n blink kenketting.”

Voertaal

Aangezien Zuid-Afrika een tweetalige natie is, werden beide officiële talen gebezigd. In de eerste drie dagen van de week werd de instructie gegeven in het Engels, daarna in het Afrikaans. Daarmee werd beoogd de bataljonsleden die slechts één taal beheersten, ook de andere te laten aanleren. De meesten waren Afrikaans-sprekend en velen hadden moeilijkheden met het Engels, vooral ook doordat in hun vaak summiere vooropleiding daaraan soms weinig waarde was gehecht. De plaatsingskansen voor die jongemannen leden daaronder, want de industrie centraal waren overwegend Engelstalig, en ook wie in overheidsdienst wilde treden kon het niet stellen zonder vaardigheid in het Engels. Het was, volgens een rapport uit 1934, dan ook het taalprobleem dat soms een essentieel obstakel bleek te vormen, want

„. . . as gevolg daarvan het ’n groot aantal S.D.B.-lede in die S.A. Polisie en die „Banking Institutions” se toelatingseksamens weens swak spelling van Engelse woorde gedruip.”

Discipline

„As lede van die Unieverdedigingsmag was die lede van die S.D.B. onderhewig aan die Reglement van Dissipline. Dissipline en militêre opleiding het, in die volksmond altans, sinonieme geraak. Met die instelling van die S.D.B., is “gedissiplineerde jong manne” op dieselfde wyse met die naam S.D.B. verbind.”

De Volksraaddebatten over het SDB stelden unaniem de waarde van de discipline sentraal. Ook de rapportages van die verskillende commandante getuigen van een opmerkelijke graad van gedisciplineerdheid. Zo werd met trots gerapporteerde, in die laatste week van 1933, dat dagelijks omstreeks 700 man uitgaansverlof hadden genote doch dat bij het avondappel om 22.00 uur op geen enkele dag ook maar een man had gemankeerd.

Dat was wel verklaarbaar, want het SDB was geen tuchtschool voor jeugdige criminelen, maar een doorstroominstituut voor

„... seuns en jong manne wat in die groep van werkloosheid en depressie vasgevang was. Hierdie seuns het vrywillig by die S.D.B. aangemeld omdat hulle begerig was om sukses in die lewe te behaal.”

Wie zo'n kans begeerde, was zeker wel bereid die te verdienen door zich tijdens het vormingsproses naar orde en regel te schikken. Toen dan ook in 1958 Zuid-Afrika te kampen kreeg met het „generasieprobleem”, zoals dat zich ook elders voorded, was het een niet geringe pluim op de hoed van de voormalige SDB'ers dat vooraanstaande, verantwoordelike staatsburgers er bij de regering op aandrongen, over te gaan tot

„... die herinstelling van 'n bataljon soos die ou S.D.B. (...). Hulle het die vroeëre S.D.B. nog steeds as 'n moreelversterker en 'n middel beskou om dissipline in die hand te werk, en gereken dat 'n soortgelyke organisasie ook in 1958 tot die beoogde doel kon lei.”

Finansiën

In de aanlooperperiode tot de Tweede Wereldoorlog waren ook in Zuid-Afrika die fondsen die aan het Departement van Verdediging werden toegestaan, verhoudingsgewijs gering. Het was zelfs zo, dat de oprichting en instandhouding van het SDB

„... die fondse van die Staande Mag totaal uitgeput het.”

Totdat de Tweede Wereldoorlog uitbrak, besteedde het Departement van Verdediging gemiddeld £ 69.300 per jaar aan dit project. Zoals bekend, participeerde het Departement van Arbeid voor vijftig procent in de kosten. Bijgevolg bedroegen de totale kosten

„£ 138.600 per jaar wat bestee moes word om die skema suksesvol te loods en in stand te hou.”

Daarbij moet worden bedacht, dat het SDB alle voorkomende zaken volledig in eigen beheer deed; de eenheid was volledig autonoom.

„Die S.D.B. was 'n selfonderhoudende eenheid wat sy eie administrasie behartig, sy eie kwartiermeester, kader van militêre polisie, mediese offisier

en kokke besit het. S.D.B.-lede het self die woonkwartiere skoongemaak, hulle eie wasgoed gewas, eie skoene en klere herstel, hulle eie meganiese vervoer in stand gehou, eie stoele, tafels en ander houtwerk herstel en les bes, hulle eie sportfonds, rolprentvertonings en snoepwinkel gadministreer.”

Werving en aanneming

Nog voor de Staatskoerant de oprichting had bekendgemaak, had de pers al veel ophef gemaak over het SDB-project waarin niet minder dan 15.000 jonge mannen op de Robertshoogte zouden worden voorbereid op een betere maatschappelijke kans dan voor hen weggelegd schein. Door deze publikaties, kort daarop gevolgd door een vrijwel volledige weergave van het nieuwe hoofdstuk XVI van de „Regulasies vir die Suid-Afrikaanse Staande Mag”, droegen ertoe bij dat het SDB-schema tot in de uithoeken van de Unie bekend werd. De wervingscampagne van de Departementen van Verdediging en van Arbeid viel dan ook op een goed voorbereide akker.

Zodra het SDB eenmaal in bedrijf was en zich zelf aan de bevolking presenteerde zorgde het zelf al het ware voor de eigen reclame:

„Na die totstandkoming van die S.D.B., het die vertonings wat die jong eenheid oor die lengte en breedte van die land gelewer het, die netjiese uniforms en die gunstige kommentaar wat van werkgewers ontvang is, 'n belangrike wervings- en reklamewaarde besit. As gevolg hiervan het die S.D.B. nooit probleme gehad om sy goedgekeurde sterkte van 1 990 te handhaaf nie.

In die loop van 1937 het die ekonomiese toestand in die Unie van Suid-Afrika sodanig verbeter dat daar 'n afname in die attestasieaansoeke vir die S.D.B. merkbaar was. Gevolglik is die pers weereens ingespan. Die persvystelling wat in die *Star*, en die *Volkstem* van 17 Augustus 1937 en in die *Rand Daily Mail* van 18 Augustus 1937 verskyn het, bevat terselfdertyd 'n waardevolle oorsig van die stand van sake in die S.D.B. op daardie stadium. Op daardie tydstop was daar reeds 9 217 seuns by die S.D.B. ingeskrewe en aan 6 858 oudbataljonlede was reeds werk verskaf. Die berigte lui verder dat oud-S.D.B.-lede 'n welverdiende

goeie naam het en dat geskikte rekrute nog steeds aangeneem word.

Hierdie publisiteit het die gewenste uitwerking gehad, want in die S.D.B.-keurraadsnotule van 7 September 1937 is vermeld dat die reeds genoemde persvrystelling so wyd as moontlik versprei is en dat deur baie S.A. Polisiekantore nuwe aansoekvorms aangevra is.

Uit bostaande gegewens is dit duidelik dat daar geen formele werwingsveldtogte deur die Unieverdedigingsmag van stapel gestuur is nie. In 1933 en weer in 1937, is die pers aangewend om prikkelende verslae oor die S.D.B. te publiseer. Dit, en die openbare optrede van die S.D.B., was voldoende om die S.D.B. tot September 1939 op volle sterkte te hou.”

Een interessant probleem bleek zich overigens nog wel aan te dienen als gevolg van de verschillende benadering van de beide betrokken departementen. Voor het Departement van Verdediging bestond er niet de minste twijfel, welk type vrijwilliger men uit de vele aanmeldingen zou moeten selecteren. Het spreekt evenzeer vanzelf dat dit militaire criterium een totaal ander was dan dat waarvan het Departement van Arbeid wenste uit te gaan. Gegeven de doelstelling van het project ging de voorkeur van de Sekretaris van Arbeid uit naar de werkelijk hulpbehoevende, ook al was diens militaire potentie geringer. De daartoe strekkende instructie werd evenwel, na tussenkomst van de CGS, buiten werking gesteld: het maakte immers weinig uit of de kandidaat al dan niet werkloos was; zo lang het SDB hem aan de arbeidsmarkt onttrokken hield, stond hij de andere werklozen niet in de weg. En de militaire geschiktheid was een redelijke eis, gegeven de voorkeursbehandeling bij sollicitatie bij politie, gevangeniswezen, en krijgsmacht. De SDB-leden werden graag aangenomen door de werkgevers. Het was daarom gewenst, dat image te behouden. Om die reden werden dan ook alle jongeren met een crimineel verleden, hoe gering ook, consequent geweerd en werden kandidaten, die uit „verbeteringskole” afkomstig waren, afgewezen.

„In dié verband word artikel 9 van die *Suid-Afrikaanse Verdedigingswet* (Wet No. 12 van 1912), wat soos volg lui, aangehaal:

„Indien een Hof, volgens voorschrift aangewezen, bevindt dat enig persoon veroordeeld is geweest

wegens zijn slecht zedelijk gedrag dan zal aan die persoon niet toegestaan worden dienst te nemen bij die verdedigingsmacht of als kadet.”

In samehang hiermee verduidelik die Sekretaris van Verdediging dat dit die doel van die aangehaalde bepaling is om die morele peil van die Staande Mag hoog te hou en dat dit veral in die geval van die S.D.B. noodsaaklik is. Indien dit bekend sou word dat persone met 'n kriminele rekord in die S.D.B. opgeneem word, sou die werkgewers geen steun meer verleen nie en sou, aldus die Sekretaris, werwing vir die S.D.B. daaronder ly.

Dat bostaande sienswyse streng gehandhaaf is, blyk ook uit 'n brief van 23 Januarie 1939 wat deur die Adjudant-generaal aan die Assistentsekretaris van die Departement van Verdediging gerig is en waarin dieselfde standpunt ingeneem is.”

Resultaten

De resultaten van werving en aanneming doen concluderen dat het project zeer geslaagd mag heten. Volledige statistieken zijn weliswaar niet beschikbaar, maar een globaal beeld kan zeker worden verkregen uit enkele gegevens.

Zo blijkt in berichten uit die tijd van een geweldige toeloop te worden gesproken. Rand Daily Mail, 25 April 1933:

‘Up to the present applications have poured into practically every police station in the Union. In the larger centres thousands have been received.’

Tussen 1 mei en 30 juni 1933 meldde zich niet minder dan 14.685 kandidaten aan; 2818 daarvan trokken zich terug, 918 werden medisch ongeschikt bevonden en van de resterende 10.949 konden er een 9000 niet worden aangenomen . . . niet zozeer omdat zij niet aan de eisen voldeden als wel omdat de maximaal toegestane sterkte van het bataljon de 1990 niet mocht overschrijden.

Volgens het jaarverslag 1939 van het Departement van Arbeid hadden zich van de oprichting tot het einde van dat jaar 13.815 jonge mannen bij het SDB aangesloten. Weliswaar behoeft dat cijfer enige correctie, omdat in verband met de ingetreden oorlogstoestand het bataljon op 16 september 1939 als volledig militaire eenheid tot brigade werd uitgebreid en daarmee zijn sociaal-economi-

sche functie beëindigde, maar een totaal van rond 13.000 man door het bataljon „verwerkte” vrijwilligers mag zeker reël worden genoemd.

Het behoeft geen betoog dat een dergelijke „School der Natie” met een jaarproduktiegemiddelde van omstreeks 2000 man een belangrijke bijdrage heeft kunnen leveren tot de attitude van het Zuidafrikaanse volk; behalve de regulerende functie ten opzichte van de arbeidsmarkt en de economie mag die geestelijke bijdrage zeker een belangrijke bate worden genoemd. Dat velen in Zuid-Afrika daarover zo denken, is uit het voorgaande wel genoegzaam kunnen blijken.

Militaire opleiding

De aard van de militaire opleiding voor het SDB was in feite al aanstonds bepaald door de inhoud van de voorstellen die generaal-majoor Brink in maart en april 1933 had geformuleerd. Hij had zich op het standpunt gesteld dat de soldaat profijt trekt van zijn opleiding, die hem lichamelijk en geestelijk ten goede komt.

„Training en discipline”, stelde hij, „vormen een bate voor iedere natie. En de jeugd die zo werd geoefend, kan gedurende tal van jaren beschikbaar blijven als reservisten voor ongeacht welke militaire noodsituatie.”

Die opleiding moest daarom allereerst een basisgedeelte omvatten, en bestaan uit

„dril, vuurwapenhantering, liggaamlike opleiding en georganiseerde atletiek.”

Na het recrutenstadium zou de infanteriedril geleidelijk worden opgevoerd tot compagniesniveau en vervolgens, zo mogelijk, tot bataljonsniveau.

„’n Vereenvoudigde vuurwapenkursus, gelyk aan die van die Aktiewe Burgermag, sou ook aangebied word. Verder sou die S.D.B.-lede gehard gemaak en deur afstandsmarse, geleidelik ingewikkelder liggaamlike opleiding en georganiseerde atletiek in ’n puik fisiese toestand gehou word. Na gelang die opleiding vorder, sou gekeurde kandidate aan die S.A. Artillerie en die S.A. Lugmag toegesê en ook as masjiengeweserskuts opgelei word.”

Aanvankelik volgde die opleiding het patroon van de Aktiewe Burgerwag, doch al spoedig bleek het

nodig de opleiding aan te passen aan de eisen van de Staande Mag, met name omdat die eenheid tevens werd beskouwd als opleidingsdepot voor reservisten van die Unie-verdedigingsmag. Dat noopte ertoe, die geweer- en mitrailleuropleidingen uit te breiden, ook wat die aantal deelnemers betref, omdat die bataljon meer die karakter ging krygen van die Staande-Magbataljons.

Een gevolg daarvan was dat een deel der opleidingen niet meer onder eiegn verantwoordelijkheid kon word gegee maar elders moest word uitbestede. Overigens bleef die bataljon wel voorzien in die opleiding van zowel die eiegn onder-offisiërskader als ook die eiegn spesialistencompagnie.

Openbaar optreden

Het paste geheel in die bedoeling die die regering met die SDB had, dat die bataljon veelvuldig aan die bevolking word gepresenteerd. Dat slaagde wonderwel, doordat die bereikte peil als militaie eenheid voorbeeldig was. Die grondige training der vrijwilligers in alle bewegingen van exercitie en wapenhandel en die grote zorg die aan die uiterlijke voorkome word besteed, wierpen vrucht af, hoewel dat niet die primaire opzet was geweest:

„Die doel met militêre dril oefeninge is om by ’n soldaat ’n byna instinkmatige gevoel tot gehoorsaamheid te ontwikkel sodat hy ten alle tye bevel sal uitvoer. Hierdie gehoorsaamheidsontwikkeling is ’n deel van die dissipline wat by elke soldaat deur dril opgebou word en wat terselfdertyd bereidwilligheid insluit. Dril stel, sowel vir die individu as die eenheid, die standaard vir die uitvoering van ’n bevel en die nakoming van enige plig, en ontwikkel daardie gevoel van vertrouwe tussen bevelvoerder en ondergeskikte wat essensieel is vir die moreel.”

Maar die perfectie, die die SDB’ers wisten te bereik, kwam goed van pas.

„Met sy drildemonstrasies en seremoniële parades het die S.D.B. die stoutse verwagtings oortref. Binne ’n kort tydjie het die jong eenheid dwarsdeur die land gesog geraak en van die kant van die Unieverdedigingsmag is die propagandawaarde van dergelike openbare optrede deur die bataljon spoedig besef en aangemoedig.”

Sinds 25 september 1936 voert het bataljon met trots bij al dergelijke cermoniële gelegenheden het eigen vaandel, dat op die datum werd uitgereikt door de toenmalige gouverneur-generaal, de Earl of Clarendon.

„Heraldies is die S.D.B.-vaandel soos volg omskrywe: “Op ’n blou vaandel met goue fraaiingrand, ’n rooi ring gesoom van goud belaaï met die omskrif SPECIAL SERVICE BATTALION bo en SPE-SIAAL DIENS BATALJON onder in goue letters, daarbinne, op ’n rooi skyf, drie geblaarde proteablomme van natuurlike kleur, daarop ’n goue lint met die leuse EENDRAG MAAK MAG in swart letters, die geheel binne-in ’n krans van porteablomme met blare van natuurlike kleur en gedek deur ’n Tudorkroon; die vlagpaal gedek deur die Britse Koninklike helmteken van goud.”

Uiteraard verliëp die vaandeluitreiking met een perfectie die het optreden van garderegimenten evenaarde:

„As afsluiting kan die volgende boodskap van genl J. B. M. Hertzog aan die bevelvoerder van die S.D.B. na die vlagstrykeremonie van 25 September 1936, aangehaal word:

Every movement was carried out correctly and with precision and I have no doubt that everyone who took part in the parade achieved that efficiency only through faithful devotion to duty.

What struck me especially was the fact that the Battalion had adopted as its motto those significant words ‘Union is Strength’. I can think of no better motto for the fulfilment of duties that demand collective power and exertion and I wish to congratulate the Battalion on the way in which it already has confirmed those words.”

Civiele vakopleiding

Wie mocht hebben gemeend dat die opzet van het SDB-project misschien gelijkenis zou vertonen met het project Technisch Specialisten zoals dat ten onzent functioneert, wordt in die verwachting wel danig teleurgesteld als hij die civiele vakopleiding van die laatste groep vergelykt met wat er destijds op Robertshoogte werd gedaan. Ofschoon het oorspronkelijk wel in het voornemen had gelegen, de SDB’ers te bekwamen voor een toekomstig burgerberoep, kwam daarvan in de praktijk maar bitter weinig terecht.

In eerste instantie bleef de vakopleiding beperkt tot die niet-militaire beroepen die min of meer toevallig deel uitmaakten van de organisatie van het bataljon, omdat dat „selfonderhoudend” moest zijn:

„een skoenreparasieseksie, een schrijnwerkerseksie, daarna een kleremakerseksie, en nog weer later een bakkerij, een wassery, een klein drukkerij en een boekbindery om in die behoeftes van die Staande Mag te voorsien.”

Maar behalve die enkeling die in zo’n sectie werd tewerkgesteld, werden er geen anderen in die vakken opgeleid.

De CGS had daartegen dan ook reële bezwaren. Hij vreesde dat andersoortige opleidingen nieuwe behoeftes aan instructief kader zouden scheppen, en dwingen tot aanschaf van vreemde gereedschappen en materiaal. Dat bezwaar gold echter niet, toen de Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens aanbod self de opleiding voor haar mogelijke toekomstige werknemers te verzorgen. Dat die cursus snel van de grond kon komen was waarschijnlijk mede hieraan te danken, dat die Minister van Verdediging, mr. Pirow, tevens die portefeuille beheerde van Minister van Spoorweë en Hawens.

Na een aantal SDB’ers te hebben opgeleid voor

„kelners, kokke en sjefs vir die Verversingsafdeling van die S.A. Spoorweë”,

wilden die spoorwegen die vakopleiding ook uitbreiden tot andere functies. Daartoe bouwden zij een eigen opleidingscentrum op Robertshoogte, waar die gegadigden zouden worden geschoold nadat zij hun militaire opleiding hadden voltooid. Maar dit fraaie plan kon al niet meer worden uitgevoerd, want toen die „spoorwegskool” gereed was, was die Tweede Wereldoorlog juist begonnen. En in plaats van adspirant-spoorwegbeambten werden er toen meisies in opgeleid . . ., voor de S.A. Leër Vrouehulpdiens.

„Ongeag uit watter oogpunt dit beskou word, het beroepsopleiding, met uitsondering van die poging van die S.A. Spoorweë en Hawens aanmerklik minder aandag geniet as die militêre opleiding. Die Unieverdedigingsmag se oogmerke was dat ’n redelike reserwemag opgelei word en dat vakante poste in die Departement van Verdediging deur seuns met ’n redelike basiese opleiding gevul word.

Die S.D.B. het homself nooit as 'n werkverskaffingsorganisasie beskou nie, maar werkgewers het met mekaar gewedywer om seuns van die S.D.B. as werknemers te bekom."

Plaatsing in het arbeidsproses

Het Departement van Verdediging heeft geen bijzondere moeite genomen om de vrijwilligers van het SDB aan werk te helpen. Van het begin af aan heeft de CGS op het standpunt gestaan dat verschillende overheidsdiensten en civiele ondernemingen in het bataljon een verzameling alleszins bruikbare mensen zouden aantreffen waaruit zij desgewenst hun personeelsbehoefte zouden kunnen dekken, maar het plaatsen zelf achtte hij geen taak voor de krijgsmacht.

Ook de Sekretaris van Arbeid was die mening toegedaan. Hij stelde met nadruk:

„... dat daar geen waarborg gegee kon word dat aan die einde van die militêre opleiding werk beskikbaar wou wees nie. Ten oorfloede het die Sekretaris van Arbeid verklaar dat die bataljon nie 'n werkverskaffingsliggaam was nie, maar ingestel is as 'n middel om die nadelige resultate van leeglê onder adolessente seuns te bestry."

Toch kon het moeilik anders, of de militaire organisasie moest wel bemiddelen, want het zou voor het welslagen van het project op de lange duur funest zijn als de SDB'ers na ommekomst van uiterlijk twaalf maanden dienst, toch weer de gelederen der werklozen zouden versterken. Bijna vanzelfsprekend kwam de last van de administratieve verwerking van de contacten tussen de militair en de mogelijke werkgever te berusten bij de staf van het bataljon, en toen het eerste jaar voorbij was bleek dat het administratiepersoneel dat nooit zou aankunnen. Om die reden werd een ambtenaar van het Departement van Arbeid aan de bataljonsstaf toegevoegd. Diens aktiviteite as „werkverskaffingsbeampte" leidden ook tot een betere voorlichting aan de werkgevers. De machine begon steeds beter te draaien en ten slotte funksioneerde die SDB-arbeidsbeurs van de ambtenaar Visser, geassisteerd door drie skrywers uit het bataljon, met groot sukses.

De vanzelfsprekendheid waarmee hij die plaatsingen regelde, blijkt wel duidelik uit de volgende

anecdote, vermeld in het SDB-kwartaalblad van december 1936:

„'n Offisier van die S.D.B. vertel dat hy 'n treinreis van Pretoria na Durban moes onderneem. Tydens sy reis het hy vasgestel dat die ontvangsklerk by die hotel, die huurmotorbestuurder en die brandstofjoggie by 'n vulstasie op pad na die stasie, aldrie gewese lede van die S.D.B. was. Die klerk by die kaartjieskantoor op die stasie en die spoorwegkonstabel, was ook oud-S.D.B.-seuns. Met uitsondering van die masjinis en die kaartjiesondersoeker, was die personeel van die trein waarmee hy gereis het, voormalige S.D.B.-ers. By sy terugkoms by die bataljon, het die offisier hierdie feite aan mr. Visser meegedeel. Dié se antwoord was dat hy die saak sou ondersoek en sou sorg dat S.D.B.-lede ook as masjiniste en kaartjiesonderzoekers opgeneem word."

De mate, waarin die S.D.B.-leden in overheids- of civiele betrekkingen zijn terechtgekomen, kan worden afgelezen uit het volgende overzicht.

Besonderhede van werksplasing

Waar geplaas	Aantal plasinge						Totaal
	1933/34	1935	1936	1937	1938	1939	
S.A. Spoorweë en Hawens	943	619	633	556	433	427	3611
S.A. Staande Mag	479	335	510	714	257	475	2770
S.A. Polisie	53	78	121	74	247	133	706
S.A. Gevangeniswese	39	65	101	58	17	25	305
Ander Staatsdepartemente	50	83	79	41	35	52	340
Privaat							
Werkgewers	235	447	324	165	202	304	1677
Totaal	1799	1627	1768	1608	1191	1416	9409

„Tot op 31 Desember 1939 het 13.815 lede by die S.D.B. aangesluit. Van hulle het 10.735 die volle kursus deurloop en aan 9409 is goedgekeurde werk verskaf, terwyl 1326 die bataljon verlaat het sonder dat 'n werkkring vir hulle gevind is. In laasgenoemde verband het die volgende redes 'n rol gespeel: weiering om aangebode werk te aanvaar, dissiplinêre stappe wat teen sommige geneem was, die begeerte om aan universiteite verder te studeer of die feit dat nie daarin geslaag kon word om werk te kry nie."

Bij een globaal bezien van deze „werksplasing” is het duidelik dat het project, alle kritiek ten spijt, sukses heeft gehad. Zowel werknemers als werkgevers waren tevrede. En die wederzijdse tevredenheid heeft — het grote aantal geplaatsten in aanmerking genomen — ongetwyfeld zeer veel bijgedragen tot de arbeidsrust en arbeidsvrede in het Zuid-Afrika van de jare ’30.

Van sociaal-economiese instelling tot operationele eenheid

De geskiedenis van het Spesiaal-Diensbataljon als sociaal-economies instituut eindigde in feite met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog; daarna was er immers nog slechts behoefte aan strikt militaire formaties ten behoeve van die werklike gevechtshandelingen. Het SDB onderging dan ook een gedaanteverwisseling en ontpopte zich van een jeugdorganisasie tot een volwaardige operationele eenheid, bestaande uit twee verskillende elemente, naamlik die Veldmagbrigade en die Spesiale-Diensbrigade, die als zodanig aan die Tweede Wereldoorlog deelnamen.

Omdat mag worden verondersteld dat die lezer, wiens aandacht aanvankelik werd gevraagd voor, en gericht op die sociaal-economiese funksie, ook belang zal stellen in het verdere wedervaren van het bataljon dat ook thans nog als zodanig voorkomt in die slagorde van die Staande Mag, word in het volgende een korte samenvatting gegee van het wel en wee sinds 1939. Wie tot dusverre geen moeite heeft gehad met het verhaal zal ongetwyfeld ook het vervolg, geheel in die oorspronklike taal, gemakkelik kunnen lezen.

„DIE VELDMAGBRIGADE

Op 1 September 1939 word die 2de Spesiale Diensbrigade as ’n eenheid van die Aktiewe Burgermag ingestel en aan die Kommandement Voortrekkerhoogte en Transvaal toegewe.

Hierdie Brigade sou uit drie infanteriebataljone van ’n 1000 man elk bestaan. Hierdie lede sou gewerf word uit die Klas A-reserviste, dit wil sê uit diegene wat vanaf 1933 in die geleedere van die S.D.B. diens gedoen het. Lt-kol G. C. van Dam, D.T.D., is in die bevel van die Brigade geplaas.

Die benaming Tweede Spesiale Diensbrigade is

met ingang van 1 Februarie 1940 na die van Veldmagbrigade verander en is vanaf 25 Junie 1940 die Tweede Infanteriebrigade, bestaande uit 1 en 2 Veldmagbataljone (Vrywilligers), genoem. As 1 en 2 Veldmagbataljone neem hierdie oud-S.D.B.-lede aan die Oos-Afrikaanse en Abessiniese veldtogte en ook aan veldslae in die Midde-Ooste deel.

In Desember 1942 keer 1 en 2 Veldmagbataljone na die Unie van Suid-Afrika terug. Op 23 Februarie 1943 ontbind die 1 en 2 Veldmagbataljone en die Staandemagpersoneel daarvan word in die 1ste Spesiale Diensbrigade opgeneem.

DIE EERSTE SPESIALE DIENSBRIGADE

Op 4 September 1939 besluit die Suid-Afrikaanse Volksraad om diplomatieke betrekkinge met die Duitse Ryk te verbreek. Twaalf dae later maak die Adjudant-generaal bekend dat die bestaande S.D.B. op Voortrekkerhoogte na ’n brigade, naamlik 1 Spesiale Diensbrigade vergroot word en dat die ouderdomsgrens van rekrute na vyf-en-twintig jaar opgeskuiwe word. Die Durbanse en Kaapse afdelings van die S.D.B. word gedurende Mei 1940 ontbind en die Staandemagpersoneel daarvan word by 1 Spesiale Diensbrigade ingelyf.

Op 1 Junie 1940 word 1 Spesiale Diensbrigade ’n vrywilligerregiment van die Aktiewe Burgermag. Kort hierna word die brigade deur brig D. H. Pienaar toegesprek en versoek om die Afrika-diens-eed vir die duur van die oorlog af te lê. Dit het tot gevolg gehad dat die brigade ongeveer twee-derdes van sy lede verloor het omdat hulle niet dié eed wou aflê nie. Slegs een bataljon, wat die benaming S.D.B. terugkry, bly nou oor en het ’n demonstrasiebataljon, onder bevel van Lt-kol C. E. G. Brits, geword.

In Oktober 1940 word die S.D.B. vir opleidingsdoeleindes aan 9 Infanteriebrigade gekoppel. In Januarie 1941 ontvang die S.D.B. opleiding as ’n gemotoriseerde bataljon en in Junie 1941 volg die omvorming tot ’n masjiengeweerbataljon by 3 Divisie Groep en tree as skakelbataljon vir die Middellandse Regiment en Regiment President Steyn op.

Op 3 April 1942 gee die Hoof van die Generale Staf opdrag dat die S.D.B. vanaf 3 Divisie Groep onttrek word en as ’n Pantsermotorkommando georganiseer en opgelei word. Op 7 Oktober 1942 word die eenheid aan 9 Pantser Brigade Groep, in

die plek van 12 Pantsermotorkommando, toegesê. Met die formasie van 6 S.A. Pantserdivisie in 1943, word die S.D.B. een van sy regimente en neem in dié hoedanigheid aan die Italiaanse veldtog deel. Na die oorlog, op 18 Oktober 1946, word die S.D.B. as 'n eenheid van die Staande Mag ontbind.

DIE TYDPERK NA DIE TWEDE WÊRELDOORLOG

Op 21 Februarie 1947 word 1, 2 en 3 S.D.B. ingestel en by die Staande Mag ingelyf. 2 S.D.B. word op 26 Januarie 1951 verander na 1 S.A. Infanterie. Op 1 Oktober 1953 word die hele S.D.B. omgevorm en word Opleidingsregiment 1 S.D.B. gestig. Op 1 November 1967 word die Opleidingsregiment as 'n eenheid van die Staande Mag ontbind en op dieselfde datum weer as 1 S.D.B. ingestel en aangewys as 'n eenheid van die Staande Mag."

Nabeskouing

De oprichting van het Spesiaal-Diensbataljon op 1 mei 1933 kwam op een bijzonder gunstig tijdstip. De blanke burgerbevolking, terneergeslagen door het demoraliserende effect van de economische depressie en de toenmalige werkloosheid, had grote behoefte aan een project als het S.D.B.

De regering had reeds geld uitgetrokken om via het Departement van Arbeid een aantal projecten, „skemas”, te doen uitvoeren die de verarmde blanke bevolking weer grond onder de voeten zouden kunnen geven. Ook voor het semi-militaire experiment was dus geld beschikbaar.

De juiste personen bevonden zich in een gunstige combinatie in de beslissende functies: de Chef van de Generale Staf was aanspreekbaar voor de voorzitter van de keuringsraad die hem van zijn ervaringen deed kennisnemen, de Minister van Verdediging was snel van begrip en bereid tot het nemen van vërreikende beslissingen.

Dat alles gaf aan dit project maximale kansen op succes, van meet af aan.

De waarde voor de Unieverdedigingsmag

Als gevolg van de depressie werd ook in Zuid-Afrika het snoeimes in de defensie gezet. Elke poging van de zijde van deze Unieverdedigingsmag, om de parate sterkte op te voeren — „poging

tot heropbouw van die Staande Mag” — werd van de hand gewezen met de stereotype vraag „Whom do you intend to fight?”. Waarschuwingen vanwege de CGS, dat besparing op defensie een land duur te staan kan komen indien er werkelijk een oorlog uitbreekt, waren aan dovemans oren gepreekt. Zij hielpen evenmin, toen ook nog de Aktiewe Burgermag werd ingekrompen. Tegen de achtergrond van de toentertijd overal gepropageerde ontwapeningsgedachte leek Zuid-Afrika huiverig voor een in het oog lopende opbouw van zijn defensieapparaat.

Het is, in die context bezien, niet moeilijk een bepaalde bijbedoeling achter de oprichting van het SDB te veronderstellen. De Sekretaris van Verdediging en de Chef van de Generale Staf kregen immers geen fiat op hun vijfjarenplan voor de wederopbouw van de Unieverdedigingsmag, en de gelegenheid was maar al te schoon om de wankelende defensie een nieuwe impuls te geven onder het mom van „maatskaplike welsyn”. Met andere woorden: de werkloosheid en de werkverschaffingsproblematiek verschaften het excuus om zonder tegenkanting de Unieverdedigingsmag weer op sterkte te brengen.

Dat deze bijbedoeling erachter stak, wordt wel zeer waarschijnlijk wanneer men bedenkt dat de Staande Mag tot op de oprichtingsdatum van het SDB uit slechts twee „korpsen” bestond, en wel de S.A. Artillerie en de S.A. Lugmag.

Voor het SDB nu bepaalde de CGS — nog vóór de beslissing tot oprichting was genomen — dat daaraan een zuivere *infanterieopleiding* zou worden gegeven. Dat verschafte dus aan de parate krijgsmacht een derde, tot dan toe ontbrekende, tak.

De kritiek op de realisatie van het SDB-project richtte zich vooral op het feit dat de civiele vakopleiding zo goed als in het geheel niet aan bod kwam. De verontschuldiging, dat de tijd voor schoolopleiding e.d., ontbrak, versterkt de gedachte dat de militaire autoriteiten liever bekwame soldaten vormden dan bekwame handwerkslieden. De waarde van het SDB als inzetbare eenheid was goed. Ook de RIM-eenheid, hiervoren als „Klas A-reserviste” aangeduid, was nagenoeg onmiddellijk inzetbaar.

„Hoewel Suid-Afrika in baie opsigte nie op oorlog voorbereid was nie, was daar as kern die op gereedheidsgrondslag geplaaste manne van die

S.D.B., waarop, hoewel hulle nie ten volle takties opgelei was nie, teruggeval kon word. Dié goed gedissiplineerde manne is, met geringe afrondingsopleiding, onverwyld in die Oos-Afrikaanse veldtog gebruik.

Die militêre vermoë van die S.D.B. is terdeë getoets in die Tweede Wêreldoorlog. Die ses gevegsonderskeidings, wat op die S.D.B.-vaandel voorkom, getuig van die bekwame wyse waarop hulle op die slagvelde opgetree het.

Benewens bogenoemde feit het die S.D.B. 'n belangrike aandeel in die groei en uitbouing van die Unieverdedigingsmag en latere Suid-Afrikaanse Weermag gehad. Niks toon die sukses van die S.D.B. beter nie as die feit dat dit agtien generaals opgelewer het. Dit sluit diegene in wat met die S.D.B. gemoeid was. Benewens die agtien generaals het die S.D.B. ook talle ander senior offisiere en adjudant-offisiere opgelewer. Gelouter in die skool van werkloosheid en swaarkry, het hierdie persone die gees van dissipline, liggaamlike fiksheid en bowe-al die wil tot sukses in die Suid-Afrikaanse Weermag ingedra en uitgebou. Die korpsgees van die ou S.D.B. klop vandag nog sterk in die are van die Suid-Afrikaanse Weermag.

Voor die koms van die S.D.B. het vredestrydse opleiding van die Aktiewe Burgermag, wat in wese die weermag van Suid-Afrika gevorm het, op 'n deelydse grondslag plaasgevind. In der waarheid was diegene wat in die twee Wêreldoorloë geveg het, deelydse soldate en dikwels onvoldoende opgelei. Die instelling van 'n jaar se voltydse opleiding deur middel van die S.D.B. was die eerste militêre poging van Suid-Afrika om ten volle opgeleide en hoogs gedissiplineerde burgers vir verdedigingsdoeleindes beskikbaar te stel."

Het SDB kan dan ook, op grond van het vorenstaande, worden beskouwd als een doorslaand sukses van de Suid-Afrikaanse Weermag.

Maatschappelijke waarde

Evenals in het geval van de militaire organisatie kan ook het maatschappelijke succes van het project worden gemeten aan de hand van de posities waartoe oud-leden van het bataljon zijn opgeklimmen: predikanten, bankdirecteuren, accountants, hoofden van departementen van algemeen bestuur.

„Gesien teen die agtergrond van die groot ver-

skeidenheid van werksrigtings waarin die lede van die S.D.B. geplaas was, kan aanvaar word dat op al hierdie terreine dieselfde gees van dissipline ingedra en deur die hele Suid-Afrika versprei is.

Opvallend is dat, toe in 1958 Suid-Afrika met 'n probleem van eendsterte, 'n versamelnaam wat aan 'n groep ongedissiplineerde en vir die gemeenskap onaanvaardbare jeugdige gegee is, te kampe gekry het, daar toe van alle kante die herlewing van die S.D.B. bepleit is. Dit toon die vertroue van die burgerlike bevolking in die vormingsvermoë wat van die S.D.B. uitgestraal het. Van die kant van die Suid-Afrikaanse Weermag is die waarde van die ou S.D.B. herbeklemtoon en is daarop gewys dat die S.D.B. 'n vrywilligersorganisasie was. Dit staan te betwyfel of die sogenaamde eendsterte hulle vrywilliglik sou aanmeld indien 'n soortgelyke skema heringestel sou word. Die lede van die S.D.B., op enkele uitsonderings na besonder goed gedissiplineerd, was nie werkloos omdat hulle nie wou werk nie, maar bloot omdat daar geen werk vir hulle beskikbaar was nie."

Ook de fysieke ontwikkeling van het SDB-personeel was een waardevol aspect, niet alleen voor hen zelf maar ook door de stimulans die van hen uitging.

„Die vertonings van liggaamlike opleiding deur lede van die S.D.B. het die waarde van liggaamlike opleiding op 'n landswyse grondslag laat posvat. Gedurende 1936 het die Minister van Gesondheid gesê dat Suid-Afrika 'n bevolking wat honderd persent fiks is, nodig het. Dit het tot gevolg gehad dat 'n algemene liggaamlike opleidingsprogram vir mans, vrouens en kinders van stapel gestuur is en tot lofwaardige fiksheidsverbetering gelei het."

Ten slotte strekt de oude SDB ten dele tot voorbeeld voor een nieuw „project" ten behoeve van de kleurlingen:

„Die grootste bewys van die maatskaplike sukses van die S.D.B. is die nuwe bedeling vir die Kleurling in die Suid-Afrikaanse Weermag wat op 11 Augustus 1972 ingelui is toe die Kommandant-generaal, adm H. H. Biermann, S.S.A., O.B.E., nadere besonderhede van 'n vrywillige dienspligstelsel vir Kleurlinge bekend gemaak het. Die ou S.D.B. het die bewys gelewer dat so 'n skema vir die blankes in die jare van swaarkry en vorming 'n besondere hulpmiddel was en dat dit suksesvol

deurvoer kon word. Die voorbeeld is gestel en daar kan met redelike sekerheid aanvaar word dat die Suid-Afrikaanse Kaapse Korps-diensbataljon, wat in Januarie 1972 het begin, met dieselfde sukses bekroon sal word."

Al met al mag worden gesteld dat de sociaal-economische functie van de krijgsmacht maar beter niet kan worden veronachtzaamd. Wellicht is het niet goed, daarop al te zeer de nadruk te

leggen: de krijgsmacht is geen „Arbeitsdienst”, geen „werkverschaffingsobject”. Maar het wegvallen van een groot aantal arbeidsplaatsen vermindert ontegenzeggelijk de waarde die, in zeer vele opzichten, het defensieapparaat heeft voor het gehele volksbestaan.

Literatuur

W. Otto — *Die Spesiale Diensbataljon 1933-1973* (publikasie no 2). Staatsdrukkerij, Pretoria (1973).

**KONINKLIJKE
VERENIGING
TER BEOEFENING
VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP**

OPGERICHT 6 MEI 1865

Ereleden

Z.K.H. de Prins der Nederlanden
Z.E. Luitenant-Generaal b.d.
M. R. H. Calmeyer
Z.E. Luitenant-Generaal b.d.
D. A. van Hilten
Generaal-Majoor b.d. J. J. de Wolf
Generaal-Majoor b.d.
E. R. d'Engelbronner

Bestuur

C. Knulst, MWO 4, Generaal-Majoor b.d., voorzitter
J. M. J. Kort, Commodore KLu
C. E. baron van Asbeck
F. H. Heckman, Schout bij Nacht
W. Walthuis, Brigade-Generaal der Infanterie, Redacteur, p.a. Hogere Krijgsschool, Frederikkazerne, van Alkemadeaan 774, 's-Gravenhage
M. J. Wolters, Luitenant-Kolonel der Mariniers
A. J. E. Poulissen, Luitenant-Kolonel Klu
Mr. J. H. P. V. Haitsma Muller, Res. Kolonel tit. der Artillerie b.d. 1e secretaris
C. 't Hart, Luitenant-Kolonel MA b.d., 2e secretaris-penningmeester, Nassaulaan 6, Zoetermeer, giro-rekening 7 88 28

MARS IN CATHEDRA

15 JAN
1975

24

**IN
DIT
NUMMER**

- Mededelingen van het bestuur
Bijeenkomst te Den Haag, don-
derdag 14 november 1974 1098
- De professionalisering van het
militaire leiderschap, voordracht
door dr. G. Teitler 1099
- Discussie 1112
- Verslag over de financiële si-
tuatie van de Kon. Vereniging -
Balans per 1 oktober 1974 -
Begroting voor het verenigings-
jaar 1974-1975 1115
- Wagon wheels - A review of
the British Royal Corps of
Transport, by Norman L. Dodd,
Colonel UK Army, retired 1116

©